

Konstitutionsutskottets betänkande

1987/88: 43

om riksdagens arbetsformer
(prop. 1987/88: 22 delvis)



KU
1987/88: 43

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande folkstyrelsekommitténs förslag rörande riksdagens arbetsformer. Förslagen har förts vidare till riksdagen genom proposition 1987/88:22.

I huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag förordar utskottet att försök med en förändrad budgetprocess i riksdagen inleds under nästa mandatperiod. Målsättningen bör vara att budgeten (utom kompletteringspropositionen) behandlas före den 30 april. Om detta mål skall uppnås är det enligt utskottet önskvärt att budgetpropositionen är mera fullständig än vad som varit fallet vid flera tillfällen under senare år. Anslagspropositioner skall under försöksperioden avlämnas senast den 25 februari i stället för den 10 mars. Med början i slutet av mars sker en samlad behandling i kammaren av varje utskottsområde av budgetförslaget. Kompletteringspropositionen och andra ekonomiska åtgärds paket föreslås under försöksperioden bli behandlade i finansutskottet efter hörande av berörda utskott. Förslaget om en sammanläggning av finans- och skatteutskotten avstyrks av utskottet.

Utskottet uttalar att riksdagen och särskilt riksdagens utskott bör ägna mer uppmärksamhet åt att utvärdera resultaten av riksdagens beslut. Denna utvärdering bör vara framtidsinriktad.

Utskottet tillstyrker kommitténs förslag att betänkan i ärenden som uppskjutits från ett riksmöte till ett annat inom samma valperiod skall avges av utskotten före den 1 november (med möjlighet till undantag).

Utskottet tillstyrker propositionen såvitt avser förslaget om införande av motionsrätt på skrivelser från regeringen.

Beträffande utskottens sammansättning avstyrks kommitténs förslag om en lagreglering av principen att det totala antalet utskottsplatser fördelas proportionellt mellan de riksdagspartier som uppnått 4% av rösterna vid valet. Enligt utskottet bör dock riksdagen göra ett uttalande av innebörd att denna princip bör vara grundvalen för utskottsrepresentationen.

Utskottet föreslår att försöket med nya arbetsformer i kammaren fortsätter enligt nuvarande regler under nästa riksmöte.

Slutligen föreslås beträffande utskottsorganisationen att de alkoholpolitiska frågorna flyttas från skatteutskottet till socialutskottet och arbetsmiljöfrågorna från socialutskottet till arbetsmarknadsutskottet.

Reservationer har avgetts i följande frågor:

1. Omläggning av budgetåret (c)
2. Organisationen av den statliga revisionen (m, fp)
3. Utskottens sammansättning (m, fp, c)
4. Utskottens sammansättning (vpk)
5. Utskottsminoritets rätt att begära lagrådsgranskning (m)
6. Fortsatt försök med nya arbetsformer i kammaren (vpk)
7. Annan lokal än plenisalen för fråge- och interpellationsdebatter (fp)
8. Beredningen av de alkoholpolitiska frågorna (m)
9. JO-delegationens sammansättning (vpk).

Propositionen

I propositionen hemställer regeringen att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i regeringsformen, såvitt nu är i fråga,
2. lag om ändring i riksdagsordningen, såvitt nu är i fråga.

Beträffande lagförslagen hänvisas till propositionen. De förslag till ändringar i regeringsformen som behandlas avser 4 kap. 3 § och 8 kap. 6 §. Vad beträffar förslagen om ändringar i riksdagsordningen behandlas hela lagförslaget utom såvitt avser 4 kap. 10 § första stycket och 12 § samt tillägsbestämmelserna 4.12.1, 7.2.3 och 8.12.2. Förslagen i dessa delar behandlades i KU 1987/88:18.

Motionerna

Följdmotioner till proposition 1987/88:22

1987/88:K10 av Börje Stensson m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen avslår propositionen vad gäller förslaget om ny princip för sammansättning av utskott,
2. att riksdagen avslår propositionen vad gäller förslaget att betänkande i ärende vars behandling har uppskjutits från ett riksmöte till nästa skall avgöras före den 1 november,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad vi i motionen anfört angående en översyn av riksdagens kontrollmakt.

1987/88:K11 av Alf Svensson (c) vari yrkas

3. att riksdagen avslår förslaget till lag om ändring av riksdagsordningen.

1987/88:K13 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

2. att riksdagen beslutar avslå propositionens förslag till ändring i rege-

ringsformen 4 kap. 3 § och 8 kap. 6 § om sammanslagning av skatteutskottet och finansutskottet.

KU 1987/88:43

1987/88:K14 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen avslår propositionen såvitt avser förslagen om proportionell fördelning av utskottsplatser samt sammanslagning av finans- och skatteutskotten.

1987/88:K16 av Nils G Åsling (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att propositioner och motioner med förslag vars övergripande syfte är ekonomiskt-politiskt i sin helhet skall beredas av finansutskottet,

2. att riksdagen beslutar avslå förslaget att slå samman finans- och skatteutskotten.

1987/88:K17 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fortsatt reformverksamhet i enlighet med vad som angetts i motionen, såvitt nu är i fråga,

3. att riksdagen avslår förslaget om ändring och tillägg i regeringsformen 8 kap. 6 §,

4. att riksdagen avslår förslaget om ändrade regler för val av ledamöter i utskott.

Följdmotion till proposition 1987/88:69

1987/88:K31 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning för att överväga riksdagens revisorers ställning och verksamhet samt frågan om riksdagens kontrollmakt i övrigt.

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1987

1986/87:K206 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ovillkorlig rätt för en minoritet i ett riksdagsutskott att begära lagrådets yttrande.

1986/87:K208 av Oswald Söderqvist (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar avskaffa begränsningen av den fria motionsrätten till allmänna motionstiden i enlighet med vad som anförs i motionen.

1986/87:K216 av Nils Nordh m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar flytta den "allmänna" motionstiden till de två första veckorna i februari.

1986/87:K232 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m. fl. (c) vari yrkas

2. att riksdagen beslutar att RO 4:10 andra stycket skall ha följande lydelse:

Begär minst en tredjedel av ledamöterna i ett utskott vid behandlingen av ett ärende att upplysningar eller yttranden skall inhämtas från myndighet som avses i första stycket, skall utskottet föranstalta om detta, såvida

det icke finner att därmed förehat dröjsmål med ärendets behandling skulle leda till avsevärt men. KU 1987/88:43

Utskottet skall i det betänkande som avges i ärendet utförligt ange de skäl som föranlett utskottet att avslå minoritetens begäran.

1986/87:K301 av Hugo Hegeland (m) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i riksdagsordningen att möjlighet ges för apostroferad ledamot till omgående replik.

1986/87:K303 av Filip Fridolfsson (m) vari yrkas att riksdagen beslutar om ett sådant förtydligande av riksdagsordningen att det framgår att det är tillåtet för riksdagsledamöter att applådera avslutade anföranden.

1986/87:K304 av Daniel Tarschys (fp) vari yrkas

1. att riksdagen rekommenderar talmanskonferensen att under riksmötet 1987/88 på försök sammanföra behandlingen av de olika utskottens budgetbetänkanden till sammanhållna "sektorsdebatter" på det sätt som föreslås i motionen.

2. att riksdagen beslutar att på försök förlägga frågestunder och/eller interpellationsdebatter till endera av de gamla kamrarna.

3. att riksdagen beslutar att uppdra åt förvaltningsstyrelsen att vidta nödvändiga arrangemang för att detta senare beslut skall kunna verkställas.

1986/87:K308 av Gunnar Biörek i Värmdö (m) vari yrkas att riksdagen vidtar sådana ändringar i riksdagsordningen att medborgarskapsfrågor primärt tillförs konstitutionsutskottets arbetsområde.

1986/87:K309 av Lars Tobisson (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att platsfördelningen i plenisalen skall ske efter partitillhörighet och inte efter valkrets.

1986/87:K310 av Nils Berndtson m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen uttalar att sammanträden i utskott och kammare endast i undantagsfall bör anordnas under den allmänna motionstiden.

1986/87:K311 av Börje Stensson och Lars Ernestam (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att beredningen av alkoholpolitiska frågor skall ske i socialutskottet.

1986/87:K312 av Nils Carlshamre m. fl. (m, s, fp, c, vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar överföra beredningen av alkoholpolitiska ärenden till socialutskottet fr. o. m. 1987/88 års riksmöte, i enlighet med vad i motionen anförts.

1986/87:K315 av Daniel Tarschys (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att orden "ärenden om alkoholhaltiga varor" skall flyttas från RO 4.6.3 till RO 4.6.9,

2. att riksdagen beslutar att ordet "arbetsmiljö" skall flyttas från RO 4.6.9 till RO 4.6.15.

1986/87:K316 av Görel Bohlin och Olle Grahn (m, fp) vari yrkas att riksdagen beslutar om en omläggning av rutinerna såvitt avser allmänna motionstiden.

1987/88:K202 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riksdagsutskottens sammansättning,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ovillkorlig rätt för en minoritet i ett riksdagsutskott att begära lagrådets yttrande över framlagda lagförslag.

1987/88:K218 av Bengt Harding Olson (fp) vari yrkas

2. att riksdagen beslutar om sådan ändring i 3 kap. 11 § 1 st. p. 1 riksdagsordningen att motionstiden bestäms till en månad,

3. att riksdagen beslutar om sådan ändring av 4 kap. 10 § riksdagsordningen att ökning sker av skyldigheten för utskott att inhämta kompletterande utredning.

1987/88:K301 av Lars Ernestam och Anders Castberger (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att jordbruksutskottets benämning ändras till jordbruks- och miljöutskottet.

1987/88:K302 av Karin Ahrlund (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring av riksdagsordningen att den s. k. enskilda motionsrätten under allmänna motionstiden begränsas.

1987/88:K304 av Görel Bohlin och Olle Grahn (m, fp) vari yrkas att riksdagen beslutar om en omläggning av motionsrutinerna i enlighet med vad som anförts i motionen.

1987/88:K306 av Nils Berndtson och Bo Hammar (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i riksdagsordningens 8 kap. 10 § 1 tillägsbestämmelse att JO-delegationen skall bestå av företrädare för samtliga i konstitutionsutskottet representerade partier.

1987/88:K309 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att regeringen under allmänna motionstiden ej bör avlämna andra propositioner än budgetpropositionen.

1987/88:K310 av Elving Andersson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar tillsätta en utredning för riksdagens inre arbete i enlighet med vad som angetts i motionen, såvitt nu är i fråga.

1987/88:K312 av Lars Ahlmark och Hans Nyhage (m) vari yrkas att riksdagen tillsätter en arbetsgrupp för översyn av riksdagens inre arbete och riksdagens hus, såvitt nu är i fråga.

1987/88:K313 av Sven Munke och Olle Aulin (m) vari yrkas

1. att riksdagen, med ändring av 5 kap. 10 § riksdagsordningen och tillägsbestämmelsen 5.10.1, beslutar att utskott utan talmanskonferensens hörande får besluta uppskjuta behandlingen av ett motionsyrkande längst till det andra riksmötet efter det då motionen väcktes under förutsättning att väckandet och avgörandet av ärendet sker under samma mandatperiod,

2. att riksdagen beslutar att betänkande i ärende som uteslutande avser

fristående motioner inte får avlämnas för bordläggning i kammaren under månaderna december, maj eller juni,

KU 1987/88:43

3. att riksdagen beslutar att annan proposition än sådan som avses i 3 kap. 2 § riksdagsordningen och som skall behandlas under pågående riksmöte skall avlämnas senast den 1 november om den skall slutbehandlas före december månads utgång och eljest senast den 31 mars efterföljande år.

1987/88:K432 av Göthe Knutson (m) vari yrkas

7. att riksdagen anhåller att regeringen inkommer med förslag om att förlänga den allmänna motionstiden i riksdagen till tre veckor.

Utskottet

Inledning

I detta betänkande behandlas frågor rörande riksdagens arbetsformer som aktualiserats i proposition 1987/88:22 om vissa grundlagsfrågor, i följdmotioner till denna och i motioner väckta under de allmänna motionstiderna 1987 och 1988. Förslagen i propositionen bygger på folkstyrelsekommitténs huvudbetänkande (SOU 1987:6) och avser främst frågan om riksdagens budgetprocess och arbetsrytm. De delar av kommittéförslaget som rör interna riksdagsfrågor har av regeringen överlämnats till riksdagen utan kommentar. Före utskottsbehandlingen har frågorna i betänkandet beretts i utskottets arbetsgrupp för riksdagsfrågor, vari samtliga i utskottet företrädde partier ingår jämte representanter för kammarkansliet och förvaltningskontoret.

Med detta betänkande är propositionen slutbehandlad. Tidigare har *dels* frågan om offentliga utskottsutfrågningar *dels* frågor rörande författningen och valsystemet behandlats i skilda betänkanden (KU 1987/88:18 resp. KU 1987/88:32).

Riksdagens budgetprocess och arbetsrytm

Kommittén

Kommittén föreslår en ökad samordning av budgetarbetet genom att behandlingen av budgetpropositionen och senare framlagda anslagspropositioner (utom kompletteringspropositionen) tidigareläggs så att den i huvudsak är avslutad den 30 april. Denna ordning förutsätter att anslagspropositioner läggs fram senast den 25 februari i stället för som nu den 10 mars. Enligt kommittén är det också nödvändigt att utskotten i större utsträckning än för närvarande avstår från att behandla motioner utan direkt koppling till anslaget för kommande budgetår i samband med budgeten. Dessa motioner får antingen behandlas senare under riksmötet eller skjutas till nästa riksmöte.

Vidare föreslår kommittén att riksdagen i samband med behandlingen av finansplanen fattar riktlinjebeslut om de ekonomiska ramarna för olika

områden. Det skall enligt förslaget vara möjligt för riksdagen att i efterhand vidta åtgärder som återställer balansen om den rubbats genom ramöverskridanden.

För att åstadkomma ett närmare institutionellt samband mellan beredningen av statsinkomsterna och riktlinjerna för utgiftspolitiken föreslår kommittén att finans- och skatteutskotten slås samman till ett utskott med namnet finansutskottet. Det förutsätts att det nya utskottet inte arbetar på avdelningar.

Kommittén konstaterar vidare att fördelningen mellan utskotten av budgetärendena är ojämn. För att budgetarbetet skall kunna slutföras till den 1 maj måste enligt kommittén alla utskott engageras i detta arbete på ett mer likvärdigt sätt än för närvarande. Kommittén förordar att riksdagen tar initiativ till en översyn av utskottsorganisationen med sikte på att åstadkomma en jämnare fördelning av budgetärendena. I första hand bör detta åstadkommas genom omflyttning av ärendena mellan utskotten. Det kan emellertid bli nödvändigt både att avskaffa utskott och skapa nya utskott. Riktpunkten bör vara att antalet utskottsplatser behålls på nuvarande nivå.

Kommittén föreslår också att en fördjupad budgetprövning sker i riksdagen vart tredje år. Denna prövning bör inte endast omfatta myndigheternas förvaltningsanslag utan också sakanslagen dvs. de medel av huvudsakligen bidragskaraktär som myndigheterna administrerar. Koncentrationen av budgetgranskningen för olika områden till vart tredje år torde enligt kommittén föra med sig att motioner realbehandlas endast i samband med denna granskning.

Den nya ordningen leder enligt kommitténs uppfattning också till en jämnare arbetsbelastning på våren. Men det är också angeläget att riksdagsarbetet på hösten utjämnas. För att åstadkomma att utskotten i större utsträckning än för närvarande sammanträder under sommaruppehållet och tidigt under hösten föreslås att betänkanden i ärenden som uppskjutits från ett riksmöte till nästa under samma valperiod skall avges av utskotten före den 1 november (med möjlighet till undantag).

Kommittén anser slutligen att det behövs en fastare planering av riksdagsarbetet. I detta syfte föreslår kommittén bl. a. inrättandet av en beredningsdelegation till talmanskonferensen, bestående av talmannen som ordförande och partigruppernas företrädare i talmanskonferensen som ledamöter.

Propositionen

Justitieministern har den allmänna kommentaren till kommitténs förslag på detta område att de i huvudsak förefaller väl avvägda och bör kunna leda till förbättringar i riksdagsarbetet. Som en central fråga i sammanhanget betecknades i propositionen förslaget att skapa en ökad samordning i budgetarbetet bl. a. genom en sammanslagning av finans- och skatteutskotten. Regeringen ställer sig bakom kommitténs förslag i denna del med den helt självklara utgångspunkten att en sammanslagning av utskotten inte får leda till att förutsättningarna för beredningen av skatteärenden försäm-

ras". Den är också beredd att godta den föreslagna ändringen av tiden för avgivande av anslagspropositioner.

KU 1987/88:43

För att ett genomförande av de förslag som kommittén har lagt inte skall försenas i avvaktan på att en grundlagsändring kan genomföras, föreslås i propositionen att de grundlagsbestämmelser som gäller finans- och skatteutskotten ändras så att riksdagen har valfrihet i frågan om dessa bör slås samman eller ej.

I frågan om fördjupad budgetprövning vart tredje år erinras i propositionen om att denna fråga diskuterades i riksdagen våren 1987 i samband med behandlingen av verksledningspropositionen (prop. 1986/87:99, KU 29). Utskottet uttalade då att eftersom regeringen hade uppmärksamheten riktad på denna fråga det inte fanns anledning för riksdagen att göra något uttalande i ärendet. Justitieministern anser för sin del att det i detta sammanhang inte finns anledning att på nytt behandla denna fråga.

Motionerna

I motion K17 yrkande 1 (c) förordas fortsatta överväganden om en *omläggning av budgetåret*. Budgetförslaget från regeringen bör enligt motionen – som i praktiskt taget alla andra demokratiska stater – läggas när riksdagen samlas till en ny session på hösten och budgetbesluten träda i kraft vid årsskiftet. Samma ståndpunkt intas i motion 1987/88:K310 av Elving Andersson m. fl. (c).

Budgetarbetet i riksdagen tas upp i två motioner. I motion K16 yrkande 1 av Nils G Åsling (c) föreslås att de ekonomiska s. k. åtgärdsprogrammen och kompletteringspropositionen i sin helhet skall beredas av finansutskottet efter hörande av de berörda utskotten. I motion 1986/87:K304 av Daniel Tarschys (fp) förordas koncentrerade debatter om budgetfrågor. Kammarernas behandling av varje utskotts budgetförslag skulle sammanföras till ett enda tillfälle oavsett om utskottet har behandlat sin del av budgetförslaget i ett sammanhållet betänkande eller som nu i flera separata betänkanden.

Förslaget om en *sammanläggning av finans- och skatteutskotten* avstyrks i motionerna K13 yrkande 2 (vpk), K14 (m), K16 yrkande 2 av Nils G Åsling (c) och K17 yrkande 3 (c). Ställningstagandena motiveras på följande sätt.

Enligt moderata samlingspartiet föreligger det ett behov av samordning i budgetprocessen men det gäller i första hand den utgiftsprövning som sker i andra utskott än skatteutskottet. En sammanslagning av finans- och skatteutskotten skulle också medföra en arbetsbelastning som inte kan klaras med nuvarande arbetsvillkor för utskottsarbetet i riksdagen. Det finns enligt moderaterna skäl att göra en översyn av utskottsorganisationen. Därvid bör prövas hur man skall nå fram till en mer samlad behandling av budgetens utgiftssida. Därutöver finns skäl att flytta vissa ärendegrupper mellan utskotten.

Enligt centerpartiets mening saknas för närvarande anledning att förändra riksdagens utskottsorganisation. Den befogenhet att besluta om indirekta skatter mellan riksmötena som i dag tillkommer finans- och skatteutskotten gemensamt skulle i ett läge där skatteutskottet avvecklats handhas

av en ringa minoritet av riksdagens ledamöter. Detta är ur demokratisk synpunkt tveksamt och har inte tillfredsställande motiverats i propositionen. Frågan om uppgiftsfördelningen mellan utskotten bör dock enligt centerpartiets mening bli föremål för fortsatt utredning. Den bör inriktas på att öka finansutskottets uppgifter, t. ex. beträffande fördelningspolitiken och regionala balansfrågor.

Vpk har samma invändningar mot sammanslagningen som centerpartiet. Därutöver kritiserar arbetsbördan för det nya utskottet. Konsekvenserna av en sammanslagning är enligt vpk otillräckligt analyserade. Andra vägar för en bättre samordning av budgetprocessen bör prövas.

Nils G Åslings förslag att stärka finansutskottets ställning genom att de ekonomiska åtgärds paketerna och kompletteringspropositionen i sin helhet skulle behandlas i finansutskottet efter hörande av de berörda utskotten har behandlats i det föregående avsnittet. Ett fullföljande av detta förslag skulle enligt motionärens uppfattning innebära att en sammanslagning inte är nödvändig för att förbättra samordningen i riksdagen.

Folkpartiet tar i sin motion (K10) inte ställning till den framtida utskottsorganisationen. Däremot finner man inte att det finns tillräckliga skäl att regeringsformen på denna punkt skall reglera riksdagens arbetsformer och tillstyrker därför regeringens förslag.

Frågan om riksdagens gransknings- och utvärderingsverksamhet på lagstiftnings- och budgetområdena tas upp i motion K10 (fp). Motionärerna pekar på samordningsproblem i förhållandet mellan de olika organ som utövar riksdagens kontrollmakt, konstitutionsutskottet, riksdagens revisorer och JO. Någon samlad översyn av riksdagens kontrollfunktioner har inte gjorts under det författningsarbete som pågått. Därför föreslås i motionen att en utredning tillsätts för att överväga frågan om riksdagens revisorers ställning och verksamhet samt frågan om riksdagens kontrollmakt i övrigt (yrk. 5). Samma förslag finns i motion K31 (fp) som väckts med anledning av proposition 1987/88:69 om Europakonventionen och rätten till domstolsprövning i Sverige.

När det gäller *utjämning av höstens arbete* avstyrks i motion K10 yrkande 2 (fp) förslaget att betänkande i uppskjutet ärende skall avges före den 1 november. Förslaget leder enligt motionen till att utskotten behöver starta sitt arbete på sommaren. Det kan då bli svårt att ha överläggningar inom partigrupperna.

I sex motioner förordas ändringar i ordningen med en *allmän motionstid* på femton dagar som följer på att regeringens budgetförslag anmälts i riksdagen (3 kap. 10 § riksdagsordningen).

I ett par motioner föreslås en uppdelning av den allmänna motionstiden på en budgetdel och en övrig del. Enligt motion 1986/87:K216 av Nils Nordh m. fl. (s) skulle den senare delen flyttas till de två första veckorna i februari, enligt motion 1986/87:K316 av Görel Bohlin (m) och Olle Grahn (fp) (likalydande med motion 1987/88:K304 av samma motionärer) till hösten. I alla motionerna motiveras förslagen med att en sådan uppdelning skulle skapa en bättre arbetssituation för både ledamöter och kanslier.

I motion 1987/88:K432 yrkande 7 av Göthe Knutson (m) framhålls att genom att budgetpropositionen nu distribueras senare får oppositionen

kortare tid för dess granskning. Den allmänna motionstiden bör därför förlängas till tre veckor.

Andra förslag som syftar till att förbättra ledamöternas arbetsituation under den allmänna motionstiden tas upp i några motioner. I motion 1986/87:K310 av Nils Berndtson m. fl. (vpk) hemställs att sammanträden i utskott och kammare endast i undantagsfall bör anordnas under denna tid. Enligt motion 1987/88:K309 (vpk) bör inga andra propositioner än budgetpropositionen avlämnas under den allmänna motionstiden. Samma synpunkt framförs i motion 1987/88:K310 av Elving Andersson m. fl. (c).

Andra frågor om riksdagens *arbetsrytm* behandlas i några motioner. I motion 1987/88:K310 (c) förordas en utredning om riksdagens inre arbete, som bl. a. skulle omfatta arbetsrytmen. Det ifrågasätts i motionen om inte riksdagen kan ändra sina arbetsformer, så att kvällsplenum blir överflödiga. En annan fråga som också prövas är om tre veckors kammar- och riksdagsarbete och en vecka på hemorten kan effektivisera arbetet. Även i motion 1987/88:K312 av Lars Ahlmark (m) och Hans Nyhage (m) önskas en översyn av riksdagens inre arbete. Genom bättre planering kan enligt motionen kvällsplena undvikas och riksdagens avslutande i maj möjliggöras.

I motion 1987/88:K313 av Sven Munke och Olle Aulin (m) tas tre frågor upp som har samband med riksdagens arbetsrytm.

Den första gäller uppskovsförfarandet. Enligt motionen skulle det vara en vinst om utskotten själva fick besluta om uppskov av motioner inom valperioden utan att behöva gå vägen via talmanskonferensen och riksdagen (yrk. 1). Den andra gäller anhopningen av ärenden i slutet av hösten och våren. Enligt motionen finns det skäl att överväga den ordningen att utskottsbetänkanden som uteslutande behandlar fristående motioner inte får avlämnas för bordläggning i kammaren under månaderna december, maj eller juni, om inte talmanskonferensen medger undantag (yrk. 2). Den tredje frågan rör arbetssituationen på hösten, som enligt motionen skulle förbättras om det i riksdagsordningen skrevs in att propositioner som avses bli slutbehandlade av riksdagen under hösten skall avlämnas senast den 1 november (yrk. 3).

Motionsrätten behandlas i två motioner. I motion 1986/87:K208 av Oswald Söderqvist (vpk) föreslås att fri motionsrätt skall gälla under hela året. En sådan ordning skulle enligt motionen höja kvaliteten på förslagen, ge en jämnare och lugnare arbetsbelastning och avsevärt minska antalet interpellationer och frågor. En helt fri motionsrätt skulle inte behöva medföra en totalt sett ökad arbetsbelastning i riksdagen.

I motion 1987/88:K302 av Karin Ahrland (fp) framhålls att det är nödvändigt att göra något för att i framtiden begränsa motionsfloden. En möjlig väg att pröva är enligt motionären att begränsa en enskild ledamots rätt att motionera i samma fråga mer än en gång per mandatperiod.

Följdmotionstiden dvs. den motionstid på normalt femton dagar som enligt 3 kap. 11 § RO följer på att en proposition anmälts i kammaren, berörs i en motion. Bengt Harding Olson (fp) föreslår i motion 1987/88:K218 yrkande 2 att följdmotionstiden förlängs till en månad. Den nuvarande fristen är enligt motionären orimligt kort för att möjliggöra en tillräckligt ingående granskning av propositionerna.

Utskottet delar kommitténs uppfattning att den ojämna årsrytmen är ett av de allvarligaste problemen när det gäller riksdagens arbetsförhållanden. Den inverkar negativt på riksdagsledamöternas möjligheter till regelbundna kontakter på hemorten med väljare, kommunala organ, den egna partiorganisationen m. m. Det är också svårt för ledamöterna att kunna tränga in ordentligt i de ärenden som behandlas under de mest arbetstungda perioderna.

Liksom kommittén finner också utskottet vissa brister och problem i budgetprocessen i riksdagen. Den starkt splittrade och utdragna behandlingen av budgetförslaget i kammaren och en ibland onödig uppdelning av huvudtitlarna på olika utskott försämrar överblicken. Den stora anhopningen av ärenden i kammaren i slutet av våren hänger i hög grad samman med en felaktig rytm i budgetarbetet. Riksdagsbehandlingen av budgeten kännetecknas också av en viss ytlighet och kortsiktighet.

Kommittén har framlagt en rad konkreta förslag till förändringar i riksdagsarbetet, som fått stöd vid remissbehandlingen och av regeringen. Dessa förslag skall behandlas närmare i det följande.

Budgetarbetet i riksdagen

Kommittén behandlade frågan om en *omläggning av budgetåret* till kalenderår och den har nu tagits upp i motionerna K17 och 1987/88:K310, båda (c). Omläggningen skulle innebära att riksdagens budgetarbete förlades till hösten och att riksdagen fick börja tidigare än för närvarande. En jämnare arbetsrytm skulle åstadkommas genom att det under hösten sker en koncentration på budgetfrågor, under våren på lagstiftningsfrågor. En förutsättning för omläggningen är att valen flyttas till våren.

Kommittén kom till resultatet att en faktor – riksdagsarbetets rytm – starkt talade för en omläggning. En annan faktor – omläggningens effekter på regeringen och myndigheterna – förklarade sig kommittén vara osäker på. Den skulle behöva utredas närmare. En tredje faktor – valens flyttning till våren – ansåg kommittén vara ett starkt argument mot förslaget. Vid en sammanvägning av dessa faktorer fann kommittén att den inte ville förorda ett genomförande av förslaget.

Utskottet delar kommitténs bedömning att en flyttning av budgetarbetet till hösten skulle ha stora fördelar från riksdagens synpunkt. Ett starkt argument mot förslaget är emellertid enligt utskottets mening att valen då måste flyttas till våren. En flyttning skulle t. ex. innebära att riksdagsarbetet ett valår måste avslutas i månadsskiftet mars-april, om man inte vill förkorta valrörelserna eller bedriva dem parallellt med riksdagsarbetet. Utskottet vill också erinra om att val på hösten har en lång tradition i vårt land och att en förändring därför är en åtgärd av rätt ingripande slag för väljare, politiker och partiorganisationer. Med hänvisning till det anförda avstyrks motionerna.

De brister i *budgetarbetet i riksdagen* som kommittén konstaterat vill den komma till rätta med genom en ökad koncentration av utskottens och

kammarrens behandling av budgetpropositionen. Budgetarbetet skall tidigareläggas så att det i allt väsentligt är avslutat i månadsskiftet april-maj. För att åstadkomma detta föreslås bl. a. att anslagspropositioner skall vara avlämnade senast den 25 februari i stället för den 10 mars som för närvarande. Vidare förutsätts att motioner utan direkt samband med budgetförslaget inte behandlas tillsammans med detta i samma stora utsträckning som sker i dag. Genom tidigareläggningen skapas möjligheter för riksdagen och regeringen att i samband med kompletteringspropositionen vidta de korrigeringar i den slutliga statsbudgeten som den tidigare processen eller förändringar i det ekonomiska läget kan ge anledning till. Kommittén föreslår till slut att budgetarbetet styrs av ekonomiska ramar som varje utskott tilldelas i samband med riksdagens beslut rörande finansplanen.

Några motioner med invändningar mot förslaget om förändrad rytm i budgetprocessen har inte väckts. Kritiska synpunkter framfördes emellertid av kanslicheferna i några av riksdagens utskott vid en överläggning med utskottets arbetsgrupp. Därvid framhölls bl. a. att kommitténs förslag präglas av en ensidigt statsfinansiell syn på budgeten som innebär att dess roll som policymässigt och administrativt styrmedel undervärderas. Den föreslagna ordningen skulle vidare innebära att kvaliteten på utskottens budgetarbete kan komma att sjunka och att det blev en dubbelbehandling av många ämnesområden. Kanslicheferna hävdade också att motioner som förvisas från budgetsammanhanget till andra betänkanden får minskade möjligheter att påverka utvecklingen.

Enligt utskottets uppfattning vilar kommitténs förslag på en syn på riksdagsarbetet som i någon mån avviker från den traditionella. Den innebär att behovet av samordning av budgetarbetet betonas något mer än för närvarande. Den innebär också ett starkare understrykande av kammarrens behov av jämnare arbetsbelastning. Utskottet delar detta synsätt och instämmer i huvudsak i de förslag som framlagts. Utskottet är på det klara med att ett genomförande av förslagen måste medföra vissa förändringar i utskottens sätt att arbeta. Dessa förändringar kan från vissa enskilda utskotts synpunkt uppfattas som negativa. Utifrån den helhetssyn på riksdagsarbetet som kommittén och konstitutionsutskottet vill anlägga överväger emellertid de positiva effekterna av förslaget. Som framgår i det följande bör dock vissa modifikationer göras i kommitténs förslag.

Den förändrade budgetprocessen bör genomföras på försök under den kommande treårsperioden. Försöket bör följas av utskottets arbetsgrupp för riksdagsfrågor som vid behov kan ta initiativ till förändringar. Försöket bör kunna ge svar på vissa frågor om utskottens arbete som rests under beredningsarbetet, t. ex. lämpligheten av att skilja ut motioner med svaga eller ingen budgetanknytning alls från budgetbehandlingen. På den enda punkt där försöket medför en ändring i riksdagsordningen – den tidigare sista avlämningstidpunkten för anslagspropositioner – bör förändringen gälla under 1988/89 års riksmöte.

Budgetpropositionens karaktär av grunddokument för budgetbehandlingen bör enligt utskottet bli tydligare. Det är därför önskvärt att propositionen är mera fullständig än vad som varit fallet vid flera tillfällen under senare år. Redan det förhållandet att tiden mellan budgetpropositionens

framläggande och sista dagen för avlämnande av anslagspropositioner förkortas torde i och för sig leda till en minskning av antalet "öppna punkter" i budgetpropositionen. Det är emellertid så angeläget att denna förändring kommer till stånd att ett tillkännagivande till regeringen bör göras på denna punkt.

Försöket bör ej omfatta fastställande av ekonomiska ramar för utskottet. Enligt utskottets uppfattning är det tveksamt om denna metod för styrning av budgetarbetet skulle vara verkningsfull. Den skulle också innebära att det utskott – finansutskottet – som skulle föreslå riksdagen att anta sådana ramar i praktiken fick en överordnad ställning i förhållande till andra utskott. Däremot anser utskottet det önskvärt att behandlingen av kompletteringspropositionen och andra propositioner med ett övergripande ekonomisk-politiskt syfte sker i finansutskottet. I enlighet med förslaget i motion K16 yrkande 1 av Nils G Åsling (c) bör därför dessa propositioner under försöksperioden i sin helhet beredas av finansutskottet. Detta bör ske efter hörande av andra berörda utskott. Lagförslag härom framläggs.

Utskottets förslag innebär att budgetbehandlingen i riksdagen koncentreras till tiden februari–april. Planeringen av arbetet med budgetpropositionen bör inledas redan på hösten. En slutlig tidtabell för behandlingen bör upprättas av talmanskonferensen sedan motionstiden på budgetförslaget gått ut. Den kan på vissa punkter variera något från år till år men bör i huvudsak se ut på följande sätt.

Utskottsarbetet med budgeten sätter i gång i början av februari. Tack vare datoriseringen av ärenderegister m. m. bör det vara möjligt att komma in i en intensiv fas av utskottsarbetet tidigare än för närvarande. Den första avrapporteringen till kammaren är finansutskottets betänkande över förslaget till finansplan. Behandlingen av detta betänkande föranleder en finansdebatt som äger rum vid samma tidpunkt som för närvarande, dvs. någon gång under perioden slutet av februari–mitten av mars.

Utskottsbehandlingen av anslagspropositionerna, som lämnats senast den 25 februari, kan påbörjas strax efter mitten av mars månad, dvs. någon vecka tidigare än för närvarande. Motionstiden kommer normalt att få göra uppehåll för den sammanträdesfria veckan, vilken i allmänhet infaller vecka 9. Om den snabbare budgetbehandlingen skall kunna möjliggöras är det enligt utskottet av största vikt att regeringen iakttar den fastställda tidsgränsen.

Med början i slutet av mars sker en samlad behandling i kammaren av varje utskottsområde av budgetförslaget. På detta sätt får riksdagen varje vår inte bara en finansdebatt, utrikesdebatt och handelsdebatt utan också exempelvis en trafikdebatt, en jordbruksdebatt, en arbetsmarknadspolitisk debatt etc.

Ordningen mellan områdena och behandlingsdagarna skall bestämmas av talmanskonferensen så tidigt som möjligt i februari. Avgörande för ordningen mellan områdena bör naturligtvis vara omfattningen av utskottets beredningsarbete. Utskott som har få budgetärenden bör komma före utskott med många budgetärenden. I viss utsträckning bör ordningsföljden mellan utskotten variera från år till år beroende på skillnader i omfattning-

en av beredningsarbetet. Målsättningen bör vara att anslagsförslag som framlagts senast den 25 februari behandlas före den 30 april. Enligt utskottet är det önskvärt att uppskov sker endast i undantagsfall.

Den samlade behandlingen i kammaren av utskottsområden av budgeten behöver inte innebära att utskottet lägger fram ett betänkande där alla budgetfrågor sammanförs. Anser man det mera praktiskt att dela upp området på flera betänkanden möter detta inget hinder.

Budgetprocessen i riksdagen avslutas med behandlingen av kompletteringspropositionen på riksmötets sista dag. Den sker, som redan framgått, på grundval av ett betänkande från finansutskottet.

Den ordning för mer samlad behandling av budgetfrågorna som föreslagits här överensstämmer i stort med folkstyrelsekommitténs förslag. Förslaget i motion 1986/87:K304 yrkande 1 av Daniel Tarschys (fp) syftar till att åstadkomma mer samlade debatter i budgetfrågorna i stort sett i överensstämmelse med här framlagt förslag. Motionen får anses besvarad med vad som anförts.

Kommittén har vidare föreslagit en *sammanläggning av finans- och skatteutskotten*. Det nya utskottet skulle få namnet finansutskottet. I propositionen föreslås att de grundlagsbestämmelser som gäller finans- och skatteutskotten ändras så att riksdagen har valfrihet i frågan om dessa bör slås samman eller ej. I motionerna K13 yrkande 2 (vpk), K14 (m), K16 yrkande 2 av Nils G Åsling (c) och K17 yrkande 3 (c) avstyrks propositionen. I motionen K10 (fp) tillstyrks förslaget i propositionen.

Då någon tillräckligt bred enighet inte uppnåtts i denna grundlagsfråga avstyrks propositionen på denna punkt. Försöket med förändrad budgetprocess får utvisa om det krävs en annan organisation när det gäller beredningen av statsinkomsterna och riktlinjerna för utgiftspolitiken.

Kommittén ansåg också att riksdagen borde ta initiativ till en *översyn av utskottsorganisationen*. Denna översyn skulle syfta till att fördela anslagsärendena jämnare mellan utskotten. Utskottets arbetsgrupp har gjort vissa undersökningar av de mest budgetbelastade utskottens arbetssituation. Något större behov av förändringar har inte framkommit. Även i detta hänseende får försöket med förändrad budgetprocess utvisa behovet av ändringar i ärendefördelningen mellan utskotten.

Kommittén föreslog vidare att en *fördjupad budgetprövning* på olika områden borde ske i riksdagen vart tredje år. Förslaget anslöt sig till de idéer om mer långsiktig planering och budgetering av de statliga myndigheternas verksamhet som hade utvecklats av verksledningskommittén. Dessa förslag har riksdagen sedermera ställt sig bakom (prop. 1986/87:99, KU 29) och försöksverksamhet med fördjupade anslagsframställningar och treåriga budgetramar pågår inom vissa myndigheter. Folkstyrelsekommittén ville emellertid att riksdagen skulle gå ett steg längre och låta de treåriga ramarna omfatta även sakanslagen, dvs. de medel av huvudsakligen bidragskaraktär som myndigheterna administrerar. Kommitténs förslag har vid remissbehandlingen fått stöd av såväl riksdagens revisorer, riksrevisionsverket som statskontoret. I samband med verkledningspropositionen behandlade riksdagen en motion som tog upp detta förslag. Konstitutionsutskottet instämde i finansutskottets yttrande över motionen.

enligt vilket regeringen redan har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och någon anledning för riksdagen att uttala sig i frågan därför inte fanns. I den nu aktuella propositionen anförs (s. 39) att det i detta sammanhang inte finns anledning för regeringen eller riksdagen att på nytt behandla frågan om försöksverksamheten.

Frågan om en fördjupad budgetprövning i riksdagen har samband med den försöksverksamhet med fördjupade anslagsframställningar och treåriga budgetramar som pågår inom vissa myndigheter. I årets kompletteringsproposition (prop. 1987/88:150 bil. 1) föreslås att den statliga budgetprocessen läggs om för i princip hela förvaltningen på ett sätt som syftar till att skapa bättre förutsättningar för en långsiktig och fördjupad verksamhetsanalys. Den modell som prövats i försöksverksamheten kan enligt propositionen utgöra utgångspunkt men vissa modifieringar bör göras. Frågan har ännu inte behandlats av riksdagen.

Oberoende av försöksverksamhetens utveckling finns det enligt utskottets uppfattning anledning för utskotten att överväga om det inte skulle vara en lämplig ordning att ett visst myndighets- eller frågeområde gavs en mer djupgående behandling en gång per valperiod. Den kan men behöver inte ske i anslutning till en större proposition på området. Under de år då ingen fördjupad behandling äger rum blir det då i många fall naturligt att utskotten i sin motionsbehandling hänvisar till den beredning som kommer att ske senare. I insikt om detta kan det tänkas att ledamöterna då avstår från att motionera på områden där ingen fördjupad behandling skall äga rum ett visst år.

Den närliggande frågan om riksdagens gransknings- och utvärderingsverksamhet behandlas i de likalydande motionerna K10 och K31, båda (fp). Motionärerna pekar på samordningsproblem mellan de olika organ som utövar riksdagens kontrollmakt: konstitutionsutskottet, riksdagens revisorer och JO. Någon samlad översyn av riksdagens kontrollfunktioner har inte gjorts under det författningsarbete som pågått. Därför föreslås i motionen att en utredning tillsätts för att överväga riksdagens revisorers ställning och verksamhet samt riksdagens kontrollmakt i övrigt (yrk. 5).

Innan utskottet går in på de institutionella frågorna vill utskottet utveckla vissa principiella synpunkter på riksdagens roll i utvärderingssammanhang.

Utvärdering av politiska beslut framstår i dagens samhälle som en alltmer angelägen uppgift, samtidigt som det med visst fog kan hävdas att det är en av mest försummade. Att riksdagen är särskilt lämpad för denna uppgift är enligt utskottets mening uppenbart. Som ingen annan samhällsinstitution har riksdagen breda kontaktytor mot det omgivande samhället. Särskilt betydelsefullt från utvärderingssynpunkt är riksdagens nät av kontakter med landets olika delar. Tack vare sitt stora antal ledamöter kan riksdagen på ett tillfredsställande sätt representera även mera glesbefolkade delar av vårt land. Som folkstyrelsekommittén konstaterat har dock ledamöternas kommunalpolitiska förankring försvagats. Efter inträdet i riksdagen behåller ledamöterna i allt mindre utsträckning uppdrag i landstings- och primärkommuner. Då orsakerna främst är att söka i förändringar i arbetsvillkoren för de kommunala förtroendemännen kan denna utveck-

ling enligt kommittén inte brytas ens genom omfattande förändringar i riksdagsarbetet. Utskottet delar kommitténs uppfattning om vikten av att den förståelse för och aktuella kunskap om den kommunala verksamheten, som uppdragsföreningen gav, kan uppnås genom andra kontaktformer.

Riksdagens lämplighet som utvärderingsorgan har också en annan sida. Riksdagen utövar inte själv förvaltningsuppgifter, utom i sina egna angelägenheter. och myndigheterna lyder, med några få undantag, under regeringen. Den granskning som riksdagen utför bör därför vara mer fristående från myndighetsintressen än regeringens och de övriga granskningsorganens.

Riksdagens utvärdering bör vara framåtsyftande och inriktad mot att finna uppslag och idéer för framtiden. I detta sammanhang är det enligt utskottet viktigt att betona att den lednings- och samordningsfunktion som regeringen har i en parlamentarisk demokrati inte försvagas. Regeringens kontroll över det statliga utredningsväsendet och över lagstiftningsinitiativen får ej urholkas.

Beträffande den institutionella organisationen av riksdagens granskning och utvärdering bör följande framhållas.

Grundlagberedningen ansåg att riksdagens kontrollmakt skulle kunna stärkas genom en systematisk granskning inom riksdagsutskotten av utfallet av beslutade reformer. Utskottens granskning skulle enligt beredningen kunna präglas av större kontinuitet än den punktkontroll som riksdagens revisorer kan göra. Beredningen förordade emellertid att riksdagens särskilda revisionsinstitution skulle behållas och föreslog inte några organisatoriska ändringar av större betydelse i denna. Departementschefen (prop. 1973:90 s. 226) instämde i beredningens synpunkter och tillfogade beträffande revisorerna att de hade en speciell uppgift att fylla i fråga om information och granskning som berör flera förvaltningsgrenar eller förvaltningen över huvud taget och som inte lämpligen kan behandlas i de separata fackutskotten.

Genom beslut av riksdagen år 1979 (FiU 1978/79:26) fick revisionsverksamheten en närmare anknytning till riksdagens utskott bl. a. genom att ett regelbundet samråd mellan utskotten och revisorerna infördes. Vidare skulle revisorernas framställningar med anledning av gjorda iakttagelser i fortsättningen uteslutande riktas till riksdagen, som beslutar efter utskottsberedning i sedvanlig ordning.

Vid behandlingen av verksledningspropositionen hade konstitutionsutskottet anledning att komma in på frågan om kontrollen av myndigheternas normgivning. Därvid förordade utskottet en aktivare roll för riksdagsutskotten i detta granskningsarbete. I fråga om normgivningens ekonomiska konsekvenser skulle ett närmare samarbete etableras med riksdagens revisorer. Utskottet uttalade också att folkstyrelsekommitténs förslag om fördjupad budgetprövning kunde medföra att en översyn senare behövde göras av riksdagsrevisorernas organisation, resurser och samverkan med andra riksdagsorgan.

Med anledning av en begäran från finansutskottet yttrade sig konstitutionsutskottet tidigare under detta riksmöte om motion Fi407 som gällde nya organisationsformer för statens förvaltningsrevision (se KU

1987/88: 5 y). Av yttrandet framgår att utskottet beslutat hänskjuta den nu aktuella motionen K10 yrkande 5 till utskottets arbetsgrupp för vidare beredning. Därvid uttalades att denna beredning skulle omfatta sambandet mellan riksdagens kontrollmakt och riksdagens arbetsformer i övrigt. Där emot skulle frågan om den statliga revisionens huvudmannaskap inte ingå i beredningen. Mot denna bakgrund föreslog utskottet finansutskottet att avstyrka motion Fi407. M- och fp-ledamöterna avgav en avvikande mening.

Riksdagen har sedermera på finansutskottets förslag avslagit motion Fi407 (FiU 1987/88: 14). I samma betänkande gjorde finansutskottet vissa uttalanden om inriktningen av arbetet hos riksdagens revisorer. Utskottet framhöll också det önskvärda i att revisorernas samarbete med riksdagsutskotten byggs ut och fördjupas.

Konstitutionsutskottet vill uttala följande.

Liksom grundlagberedningen vill utskottet understryka värdet av att riksdagens utskott ger hög prioritet åt att följa upp resultatet av beslutade reformer. Utvärderingen på ett visst område bör kunna äga rum i anslutning till att en fördjupad behandling av detta område sker i budgetsammanhang (se ovan). Redan hösten före budgetbehandlingen bör utvärderingen kunna påbörjas genom utfrågningar och förberedande undersökningar. Vill utskottet intressera riksdagens revisorer för att göra undersökningar på det aktuella området bör givetvis resonemang med dem tas upp ännu tidigare. I fråga om uppföljningen av regeringens och myndigheternas normgivning vill utskottet framhålla att det register över av riksdagen givna bemyndiganden som intagits i årets granskningsbetänkande (KU 1987/88:40, bilaga A 6) bör kunna vara av viss nytta.

Sammanfattningsvis är det utskottets uppfattning att riksdagen och särskilt riksdagens utskott bör ägna mer uppmärksamhet åt att utvärdera resultaten av riksdagens beslut. Denna utvärdering bör vara framtidsinriktad. Det är enligt utskottets uppfattning knappast ökade resurser eller förändrad organisation som behövs utan det handlar mer om ändringar av arbetssätt och prioriteringar. Under den kommande treårsperioden kommer försök att pågå i olika hänseenden vad gäller budgetarbetet. Detta försök kommer att följas på olika sätt. Mot denna bakgrund är utskottet inte beredd att tillstyrka att en särskild utredning av riksdagens uppföljningsverksamhet tillsätts. Utskottet vill i sammanhanget nämna att en utvärdering av konstitutionsutskottets granskning kommer att ske mot bakgrund av de senaste årens erfarenheter. I nu berört hänseende får motionerna K10 yrkande 5 och K31 yrkande 8 anses besvarade med vad utskottet anfört.

I motionerna behandlas också frågan om *organisationen av den statliga revisionen*, varvid förespråkas ett ökat inflytande för riksdagen. Utskottet vidhåller sin ovan angivna ståndpunkt att någon förändring beträffande huvudmannaskapet för den statliga revisionen inte är påkallad. Motionerna avstyrks såvitt nu är i fråga.

Riksdagens arbetsrytm

Enligt kommittén bör koncentrationen av budgetprocessen åstadkomma en jämnare arbetsbelastning under våren. Förändringen av budgetarbetet

leder sannolikt till uppskov av fler ärenden, särskilt motioner, än för närvarande. Mot denna bakgrund ter sig enligt kommittén en *utjämning av höstens arbete* särskilt angeläget. För att åstadkomma att utskotten i större utsträckning än för närvarande sammanträder under sommaruppehållet och tidigt under riksmötet föreslår kommittén att betänkanterna i ärenden som uppskjutits från ett riksmöte till ett annat inom samma valperiod skall avges av utskotten före den 1 november. Riksdagen skall kunna medge undantag från denna regel. Detta bör helst ske i samband med uppskovsbeslutet men kan också ske genom särskilt beslut senare. Liksom i fråga om uppskov bör talmanskonferensen yttra sig över begäran om undantag.

För att markera vikten av att utskotten sammanträder under sommaruppehållet bör enligt kommitténs förslag riksdagsordningens bestämmelse härom ändras från att utskotten vid behov *får* sammanträda till att utskotten vid behov *skall* göra det. Vidare föreslås det framgå av bestämmelsen att det är arbetet i riksdagen i dess helhet, inte det enskilda utskottets uppgifter, som skall vara bestämmande för behovet av sommarsammanträden med utskottet.

Enligt motion K10 (fp) bör denna förändring ej genomföras. Den har flera nackdelar. Bl. a. kommer det enligt motionen att bli utomordentligt svårt att ha överläggningar inom partigruppen när denna är skingrad på ferier.

Med anledning av motionen vill utskottet framhålla att det endast undantagsvis kan finnas behov av att anordna utskottssammanträden under perioden från riksmötets slut till mitten av augusti. När det talas om sommarsammanträden avses alltså sammanträden under den tid av riksmötesuppehållet då det politiska arbetet ändå pågår i stor utsträckning.

Utskottet vill således tillstyrka propositionen och avstyrka motionen.

I detta sammanhang tas också upp ett yrkande i motion 1987/88:K313 av Sven Munke och Olle Aulin (m) vari begärs att det i riksdagsordningen skulle skrivas in att propositioner som avses bli slutbehandlade av riksdagen under hösten skall avlämnas senast den 1 november.

Enligt utskottet bör regeringen sträva efter att avlämna de propositioner som den anser skall avgöras under hösten senast omkring den 1 november. Större propositioner bör t. o. m. framläggas tidigare. Utskottet ställer sig emellertid avvisande till att i riksdagsordningen införa en regel härom. En sådan regel skulle försvåra för en efter ett val nytillträdande regering att snabbt få till stånd förändringar. Motionen avstyrks.

Frågor som har samband med *den allmänna motionstiden* tas upp i flera motioner. En uppdelning av denna i en budgetdel och en övrig del föreslås i motionerna 1986/87:K216 av Nils Nordh m. fl. (s) samt 1986/87:K316 och 1987/88:K304, de två senare av Görel Bohlin (m) och Olle Grahn (fp) och likalydande. Den senare delen skall enligt motion K216 förläggas till de två första veckorna i februari, enligt de andra motionerna till hösten. I motion 1987/88:K432 av Göthe Knutson (m) föreslås en förlängning av den allmänna motionstiden till tre veckor (yrk. 7). Andra förslag som tas upp i motionerna tar sikte på att förbättra ledamöternas arbetssituation under den allmänna motionstiden. Sammanträden i utskotten och kammaren bör enligt motion 1986/87:K310 (vpk) endast äga rum i undantagsfall under

denna tid. Då bör heller inte enligt motionerna 1987/88:K309 (vpk) och K310 (c) några andra propositioner än budgetpropositionen avlämnas.

En uppdelning av den allmänna motionstiden i en budgetdel och en övrig del diskuterades av grundlagberedningen som menade (SOU 1972:15 s. 236) att det var utomordentligt svårt att lösgöra en allmän motionstid från rätten att väcka följdmotioner med anledning av budgetpropositionen. Att – helt eller delvis – dubblera den allmänna motionstiden skulle leda till en splittring av arbetsresurserna och i vissa fall rentav till dubbelbehandling av samma fråga och motverka strävan att få överblick över arbetsmaterialet för en längre tid framåt.

Enligt utskottet är en uppdelning av den allmänna motionstiden på föreslaget sätt en i och för sig intressant tanke. Utskottet anser dock att det ligger mycket i grundlagberedningens nyss återgivna synpunkter. Motionerna 1986/87:K216 och K316 samt 1987/88:K304 avstyrks.

En förlängning av den allmänna motionstiden med en vecka skulle motverka de strävanden att tidigarelägga budgetarbetet på våren som utskottet ställt sig bakom. Därför avstyrks motion 1987/88:K432 yrkande 7.

Utskottet anser att kammar- och utskottssammanträden bör undvikas under den allmänna motionstiden. Likaså bör det undvikas att följdmotionstider pågår under den allmänna motionstiden. Denna fråga togs upp av utskottet i årets granskningsbetänkande (KU 1987/88:40 s. 9). Utskottet noterade där att talmanskonferensen behandlat frågan och uttalat att talmannen inför den allmänna motionstiden 1989 skall samråda med de valda ledamöterna av talmanskonferensen om dagen för bordläggning av sådana propositioner för vilka motionstiden helt eller delvis sammanfaller med den allmänna motionstiden. Detta bör enligt utskottet innebära att motionstiden för dessa propositioner i praktiken förlängs och utgår först i början av februari månad. Utskottet ville ändock understryka vikten av förbättrad planering från regeringskansliets sida på denna punkt. Motionerna 1986/87:K310, 1987/88:K309 och 310, den senare såvitt nu är i fråga får förklaras besvarade med vad som anförts.

En rad andra frågor som har samband med riksdagens arbetsrytm tas upp i skilda motioner.

Uppskovsförfarandet behandlas i motion 1987/88:K313 av Sven Munke och Olle Aulin (m). Enligt motionen borde det vara möjligt att uppskjuta motioner till det andra riksmötet efter det då motionen väcktes under förutsättning att uppskovet sker under samma valperiod. Vidare föreslås att utskotten själva skall få besluta om sådana uppskov utan att behöva gå vägen via talmanskonferensen och riksdagen (yrk. 1).

Utskottet anser att tanken på en förlängning av den möjliga uppskovstiden i och för sig stämmer överens med den treårsrytm som förespråkats ovan. Riksdagsledamöternas berättigade krav på att få sina motioner behandlade inom rimlig tid måste dock beaktas. Av principiella skäl ställer sig utskottet avvisande till att förlägga beslutsrätten i denna fråga till utskotten. Beträffande remissen till talmanskonferensen är det riktigt, som framhålls i motionen, att den för närvarande sällan är meningsfull. Utskottet har emellertid ovan tillstyrkt ett förslag som innebär att remissen till

talmanskonferensen också skall innehålla upplysning om i vilka uppskjutna ärenden som betänkande inte kan avges före den 1 november. Denna uppgift har stor betydelse för planeringen av kammarens arbete under hösten. Motion 1987/88:K313 yrkande 1 avstyrks.

I samma motion som nyss behandlades tas även upp *ärendeanhopningen i slutet av våren och hösten* i kammaren. Enligt motionen bör utskottsbetänkanden som uteslutande behandlar fristående motioner inte avges under december, maj eller juni (yrk. 2).

Enligt utskottet är det redan i dag en strävan från utskottets sida att planera sitt arbete så att betänkanden med motioner från den allmänna motionstiden inte framläggas under den tid då riksdagen är som mest belastad med propositionsärenden. En tidsgräns den 1 november för att avge betänkanden i uppskjutna ärenden kommer ytterligare att påverka utskottets handlande på hösten i denna riktning. Behandling av motionsbetänkanden under maj-juni bör även i fortsättningen få förekomma men endast undantagsvis. Den förändring av budgetprocessen som föreslagits medför möjligen ett visst ökat behov av detta. Motion 1987/88:K313 yrkande 2 avstyrks.

I motion 1987/88:K310 (c) föreslås *införande av fler sammanträdesfria veckor*. Enligt motionen skulle arbetet effektiviseras om var fjärde vecka var sammanträdesfri.

Enligt utskottets uppfattning skulle det förslag som framförs i motionen ha vissa fördelar när det gäller riksdagsledamöternas arbete i den egna valkretsen. Det är däremot tveksamt om det skulle medföra några positiva effekter för riksdagsarbetet. Tvärtom ser utskottet en viss risk för att ytterligare svårigheter skulle uppkomma i strävandena att hålla en jämn arbetstakt i utskotten och kammaren. Utskottet avstyrker motionen i denna del.

I motion 1987/88:K312 av Lars Ahlmark och Hans Nyhage (m) framhålls att enligt riksdagsordningen *riksmötets avslutning* skall äga rum senast den 31 maj, om inte synnerliga skäl föreligger. Riksdagen respekterar emellertid inte riksdagsordningen på denna punkt. Denna nonchalans är enligt motionen skadlig för respekten för våra lagar och bör upphöra.

Det är riktigt som framhålls i motionen att riksmötet endast undantagsvis har slutat före den 1 juni. Med det förslag rörande arbetet på våren som utskottet ovan tillstyrkt är utsikterna något större för att riksmötet skall kunna sluta tidigare än vad som har varit normalt under senare år. Motionen i denna del avstyrks.

Frågan om *undvikande av kvällsplena* tas upp i motionerna 1987/88:K310 (c) och K312 av Lars Ahlmark och Hans Nyhage (m). Detta förutsätts kunna ske genom bättre planering och ändring av arbetsformer.

Utskottet vill uttala att den långsiktiga målsättningen för arbetsplaneringen bör vara att kvällsplena undviks. Undantag torde få göras under slutskedet av vår- och höstsessionerna då det sannolikt är ofrånkomligt att arbeta även på kvällarna i kammaren. Det är utskottets förhoppning att de förslag om jämnare arbetsrytm i riksdagen som läggs fram i detta betänkande kommer att minska behovet av kvällssammanträden i kammaren. Motionerna förklaras besvarade med det anförda.

Till sist i detta avsnitt behandlar utskottet några motionsyrkanden som har samband med motionsrätten m. m.

Införande av *fri motionsrätt under hela riksmötet* föreslås i motion 1986/87:K208 av Oswald Söderqvist (vpk). En sådan ordning skulle enligt motionen höja kvaliteten på förslagen, ge en jämnare och lugnare arbetsbelastning och avsevärt minska antalet interpellationer och frågor.

Det framgår av grundlagberedningens betänkande att beredningen övervägde att avskaffa de tidsmässiga begränsningarna i rätten att väcka s. k. fristående motioner. Beredningen betonade (SOU 1972: 15 s. 262) att initiativrätten för de enskilda ledamöterna var en omistlig beståndsdel i svenskt riksdagsskick. Det framhölls också att principerna om att varje ärende skulle utskottsberedas och leda till beslut i sak gav de enskilda ledamöternas motionsrätt en, internationellt sett, ganska unik kvalitet. Grundlagberedningen intog samtidigt ståndpunkten att motionsrätten måste vara begränsad tidsmässigt. Detta skulle enligt beredningen ses mot bakgrunden av de betydande rättsverkningar som anhängiggörandet av en motion utlöser.

Utskottet delar grundlagberedningens uppfattning och avstyrker motionen.

I motion 1987/88:K302 av Karin Ahrlund (fp) föreslås *begränsningar i motionsrätten*. En enskild ledamots rätt att motionera i samma fråga skall enligt motionen begränsas till en gång per mandatperiod.

Folkstyrelsekommittén tog i sitt år 1985 avgivna betänkande om Försök med nya arbetsformer i riksdagen upp frågan om utnyttjandet av motionsrätten (prop. 1984/85: 190 s. 44). Kommittén framhöll att den fria motionsrätten är ett karakteristiskt inslag i riksdagens arbete. Man bör därför undvika att införa några begränsningar i denna rätt. Enligt kommitténs uppfattning fanns det emellertid anledning att se med viss oro på utvecklingen på motionssidan. Särskilt i utskottsarbetet är motionsbehandlingen en betungande del, som tar i anspråk mycket tid och resurser. Det fanns därför, menade kommittén, anledning för ledamöter och partigrupper att överväga om avslagna motioner behöver upprepas och om flera motioner av samma innehåll behöver väckas av motionärer inom samma partigrupp. Ledamöter och partigrupper bör också avstå från att försöka "tänja ut" följd motionsinstitutet. En följd motion som väcks måste alltid kunna hängas upp på ett förslag i en proposition.

Frågan berördes inte närmare i konstitutionsutskottets betänkande (KU 1984/85:36).

Enligt utskottet är den oro för motionsutvecklingen som kommittén uttalade 1985 i dag än mer berättigad. Antalet motioner vid 1986/87 års riksmöte uppgick till 3 770 och antalet yrkanden i dessa motioner till ca 9 500. Enbart under den allmänna motionstiden under innevarande riksmöte väcktes 3 271 motioner jämfört med 2 541 under 1984/85 års riksmöte som också var det sista riksmötet under en valperiod. Denna starkt ökade tillströmning av motioner utgör en ytterligare belastning på en redan hårt ansträngd organisation.

Utskottet har övervägt att föreslå införande av begränsningar i motionsrätten. Men bortsett från att det är närmast ogörligt att konstruera regler

som är verkningfulla och inte leder till en omfattande byråkrati skulle en begränsning dessutom innebära att man gav upp en viktig princip i svenskt parlamentariskt liv. Utskottet vill i stället starkt rekommendera att partier frivilligt söker åstadkomma en uppbromsning av utvecklingen. Utskottet vill särskilt peka på följande förhållanden.

Det förekommer att riksdagen vid behandling av en viss fråga har att ta ställning till flera identiska motionsyrkanden från ledamöter av samma parti. Det kan bero på att frågan uppskjutits från ett tidigare riksmöte och därför en ny allmän motionstid inträffat, då en ny, likalydande motion väckts. Det inträffar också att enskilda motionärer från ett visst parti för fram samma motionsyrkande som finns i en parti- eller kommittémotion. Det låter sig visserligen sägas att det från utskottens och kammarens synpunkt spelar mindre roll hur många yrkanden som framförs om de är likalydande. I sak tar man ställning bara en gång. Men då bortses från att varje motionsyrkande, oavsett innebörd, föranleder en rad åtgärder av administrativ art i utskotts- och kammarskansliet. Det finns enligt utskottets mening ingen anledning att på detta sätt i onödan belasta riksdagsorganisationen.

Utskottet vill således instämma i syftet med motionen men kan inte tillstyrka förslaget.

I motion 1987/88:K218 av Bengt Harding Olson (fp) behandlas *följdmotionstiden*. Det föreslås att den förlängs till en månad för att möjliggöra en bättre granskning av propositioner (yrk. 2).

Enligt utskottets mening bör 15 dagar i allmänhet vara en fullt tillräcklig tid för att granska en proposition. Svårigheter uppkommer emellertid då flera propositioner, särskilt om de berör närliggande frågor, läggs fram samtidigt. Botemedlet mot detta bör dock i första hand vara att försöka åstadkomma en spridning av propositionsavlämnandet. Här kan hänvisas till den granskning och de kritiska uttalanden som gjorts i konstitutionsutskottets granskningsbetänkanden de senaste åren. Motionsyrkandet avstyrks.

Riksdagsarbetets planering och ledning

I det föregående har föreslagits vissa åtgärder som skulle medföra en jämnare arbetsrytm i riksdagen. Som kommittén framhåller är det gemensamma för förslagen att de ställer kammarens behov av fastare arbetsplanering framför utskottens. Utskottet delar kommitténs uppfattning att denna prioritering är riktig med hänsyn till att kammarens arbetsschema binder alla riksdagsledamöter, ett visst utskotts schema endast *dess* ledamöter och tjänstgörande suppleanter. Utskotten bör således kunna vara mer flexibla i sin arbetsplanering.

Kommittén ansåg att talmannens och partigruppernas inflytande i arbetsplaneringen borde förstärkas i syfte att åstadkomma en fastare och mer medveten ledning av kammarens arbete. Detta kunde enligt kommitténs mening ske genom inrättande av en beredningsdelegation till talmanskonferensen, bestående av talmannen (ordförande) och partigruppernas företrädare i konferensen. Delegationens uppgift skall vara att bereda och

föreslå beslut i de ärenden som skall behandlas i talmanskonferensen. Kommitténs förslag tas upp i propositionen utan kommentarer.

Talmanskonferensen har vid sitt sammanträde den 24 februari 1988 beslutat att riksdagsorganisationen skall bli föremål för utredning och översyn. Några särskilda direktiv för utredningen har inte meddelats.

Utskottet delar helt kommitténs uppfattning att en fastare och mer medveten ledning av kammarens arbete bör åstadkommas. Då bl. a. ledningsfrågan för närvarande är föremål för översyn genom en särskild utredning avstår utskottet från att lägga fram förslaget om en beredningsdelegation. Avsikten med förslaget i propositionen bör emellertid vara tillgodosett genom utredningens arbete.

Motionsrätt på skrivelser m. m.

Propositionen

Regeringen tillstyrker kommitténs förslag att införa motionsrätt på samtliga skrivelser från regeringen och redogörelser från olika riksdagsorgan. För närvarande föreligger en sådan rätt för vissa skrivelser och redogörelser.

En möjlighet för riksdagsledamöterna att väcka motioner med anledning av sådana skrivelser där regeringen redovisar sin syn på en aktuell politisk fråga skulle enligt propositionen bidra till att stärka riksdagens ställning i den politiska debatten. Eventuellt bör det övervägas att ge riksdagen möjlighet att undanta sådana skrivelser som kommittéberättelsen och redogörelsen för behandlingen av riksdagens skrivelser så att man inte i onödan belastar utskotten med ärenden. Denna fråga bör det ankomma på riksdagen att ensam ta ställning till, eftersom den får anses som en intern arbetsfråga.

Utskottet

Utskottet tillstyrker förslaget att vidga motionsrätten på det sätt som föreslagits i propositionen. Utskottet har övervägt att undanta kommittéberättelsen och redogörelsen för behandlingen av riksdagens skrivelser från motionsrätten. Med hänsyn till att dessa skrivelser framläggs i samband med eller strax före den allmänna motionstiden skulle dock en sådan åtgärd från arbetsbelastningssynpunkt vara föga verkningsfull.

Utskottet vill liksom kommittén och departementschefen understryka att en motion med anledning av en skrivelse från regeringen skall gå ut på att riksdagen skall göra ett uttalande i någon fråga som berörs i skrivelsen. En motion med förslag om ändrad lagstiftning, höjning av anslag e.d. måste däremot anses gå utanför ramen för de ärenden regeringen har väckt. En sådan motion bör därför inte få väckas.

Utskottens sammansättning

Kommittén

Kommittén föreslår att det totala antalet ordinarie utskottsplatser fördelas proportionellt mellan de partier som passerat 4-procentsspärren. På så sätt

garanteras enligt kommittén att alla dessa partier får delta i utskottsarbetet. Representanterna för de tre borgerliga partierna i kommittén reserverade sig mot förslaget.

I propositionen förs kommitténs förslag vidare utan kommentarer.

Motionerna

Förslaget tillstyrks i motion K13 (vpk) men avstyrks i motionerna K10 yrkande 1 (fp), K11 yrkande 3 av Alf Svensson (c), K14 yrkande 1 delvis (m) samt K17 yrkande 4 (c). Även i motion 1987/88:K202 motsätter man sig förslaget (yrk. 11).

Enligt motion K10 är det främsta skälet mot förslaget att det leder till att det parti eller de partier som har majoritet i kammaren inte kommer att förfoga över en majoritet i alla utskott. Detta anses vara en nackdel från parlamentariska såväl som från principiella och praktiska synpunkter. Samma argument återkommer i motion K14.

I motion K14 framhålls också att det normalt förhållit sig så att alla partier som erhållit minst 4% av rösterna i riksdagsvalet beretts plats i utskotten i förhållande till sin storlek och att enighet uppnåtts mellan de politiska partierna om utskottsrepresentationen.

I motion K17 betonas också att enighet i de allra flesta fall har kunnat uppnås om utskottsrepresentationen. Enligt motionen tillgodoser inte heller det framlagda förslaget kravet på en regelordning som kan tillämpas i alla lägen.

I motion K11 sägs att den föreslagna paragrafen är diskutabel till sin konstruktion och undanröjer bestämmelserna om val i riksdagen.

Utskottet

Som utskottet vid sin tidigare behandling av denna fråga understrukt är det ett starkt intresse att alla de i riksdagen representerade partierna som passerat 4-procentsspärren deltar i utskottsarbetet. Ett parti som står utanför utskotten har små möjligheter att påverka ärendehan- dlingen. Likaså kommer ett sådant parti inte att få samma insyn i beredningsarbetet som de partier som är företräd- da i utskotten. Det är också en nackdel från kammararbetets synpunkt att inte alla partiers ståndpunkt framgår av utskottsbetänkandena.

Det är enligt utskottet en riktig princip att det totala antalet utskottsplatser fördelas proportionellt mellan de riksdagspartier som uppnått 4 % av rösterna i valet. Genom kommitténs arbete har klarlagts att det är fullt möjligt att lagreglera denna princip. Härigenom skulle skapas en garanti för en rättvis utskottsrepresentation. Det är att starkt beklaga att det inte gått att uppnå enighet mellan partierna om denna ändring av riksdagsordningen. Frågan om en lagreglering har därmed fallit och utskottet måste på formella grunder tillstyrka motionerna. Med anledning av det i propositionen framlagda förslaget bör dock riksdagen göra ett uttalande av innebörd att principen om samtliga utskottsplatserns proportionella fördelning mellan

Utskottsminoritets rätt att begära utredning

Kommittén

Kommittén erinrar om att en utskottsminoritet utgörande en tredjedel av ett utskotts ledamöter kan begära att upplysningar eller yttranden inhämtas från en statlig myndighet. Denna begäran skall verkställas om inte utskottsmajoriteten finner att utredningen skulle leda till ett sådant dröjsmål med ärendets behandling att avsevärt men uppstår (se 4 kap. 10 § riksdagsordningen). Det är enligt kommitténs uppfattning rimligt att lagfästa kravet på att utskottsmajoriteten i betänkandet anger skälen för att avvisa ett minoritetsönskemål.

I propositionen förs förslaget vidare utan kommentar.

Motionerna

Förslaget har inte föranlett någon följdmotion. En motion från den allmänna motionstiden 1987, 1986/87:K232 yrkande 2 (c), innehåller ett liknande förslag som propositionen.

Utskottet behandlar i sammanhanget några motioner som väckts under de allmänna motionstiderna 1987 och 1988.

I motionerna 1986/87:K206 yrkande 13 (m) och 1987/88:K202 yrkande 17 (m) föreslås att en minoritet i ett riksdagsutskott skall ges en ovillkorlig rätt att begära att lagrådet skall yttra sig över ett lagförslag. För att hindra en tänkbar fördröjningstaktik av en minoritet kan den ovillkorliga rätten kombineras med ett krav att lagrådets yttrande skall avges inom en viss kortare tid, förslagsvis två veckor.

Enligt motion 1987/88:K218 yrkande 3 av Bengt Harding Olson (fp) kan undantagsregeln i 4 kap. 10 § RO alltför lätt missbrukas av majoriteten och bör därför avskaffas. Om man anser att det finns risk för missbruk från minoritetens sida kan föreskrivas att en begäran om utredning inte behöver bifallas mer än en gång i samma ärende.

Utskottet

Utskottet tillstyrker förslaget om motiveringsplikt för utskottsmajoriteten i de fall då den avvisar ett yrkande om inhämtande av upplysningar eller yttrande från en statlig myndighet, vilket framställts av minst en tredjedel av utskottsledamöterna. Motion 1986/87:K232 yrkande 2 förklaras besvarad med detta.

När det gäller motionskraven på att ge minoriteten en ovillkorlig rätt att begära lagrådsgranskning eller rätt till vidare utredning över huvud taget vill utskottet framhålla att enligt praxis tillgodoses i allmänhet önskemål inom utskottet om ytterligare sakupplysningar i ett ärende. Det är emellertid också angeläget att majoriteten har möjlighet att handla i brådskande

lägen. Risken finns annars att minoriteten begagnar sin rätt att påkalla utredning för att förhålla ett beslut som den själv starkt ogillar. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1986/87:K206 yrkande 13, 1987/88:K202 yrkande 17 och 1987/88:K218 yrkande 3.

Riksdagens ställning i den politiska debatten

Kommittén

Enligt kommitténs bedömning har riksdagens ställning som centralt politiskt debattforum försvagats under senare tid. För att hävda sin ställning måste riksdagen ändra sina arbetsformer på flera sätt. Viktiga och intressanta debattärenden måste spridas ut bättre över året. Aktualiteten i riksdagsdebatterna måste förbättras. Själva formerna för debatterna måste förändras med sikte på förkortning av inläggen och ökad livaktighet.

Den försöksverksamhet med nya arbetsformer som kommittén tog initiativ till våren 1985 (prop. 1984/85:190, KU 36) och som började tillämpas fr. o. m. 1985/86 års riksmöte hade ökad aktualitet och livaktighet som huvudsyfte. Några nya förslag lägger kommittén inte fram i sitt slutbetänkande. Den understryker att det inte enbart är genom lagstiftningsåtgärder och rekommendationer förändringar åstadkoms på detta område. Riksdagsledamöter och statsråd måste också genom sitt handlande verka för att riksdagen återfår sin ställning i den politiska debatten.

Försöket med nya arbetsformer

När det gäller *frågeinstitutet* innebär försöket att frågor som har väckts senast kl. 13.00 på tisdagen besvaras vid en frågestund i samma vecka. En fråga som inte besvaras förfaller, om inte den ledamot som ingivit frågan senast kl. 13.00 följande tisdag meddelar kammarkansliet att frågan skall kvarstå till nästa frågestund. I praktiken har så gott som alla ej besvarade frågor förnyats.

Till en början besvarades frågor endast på torsdagar kl. 15.00. Fr. o. m. den 1 januari 1987 ändrades tidpunkten till kl. 14.30. Samtidigt öppnades en möjlighet att anordna frågestund på andra dagar än torsdagar om arbetsförhållandena i riksdagen kräver det. Denna möjlighet har utnyttjats under slutet av våren 1987 och slutet av hösten 1987 samt under samtliga veckor våren 1988 då arbetsplenium ägt rum på torsdagen. Frågestunden har då anordnats på fredagen kl. 10.00 eller kl. 14.00. Sedan våren 1987 gäller också att en fråga kan besvaras tillsammans med en interpellation i samma eller närliggande ämne.

Vad gäller frågedebatterna innebar de nya reglerna till en början att varje talare fick hålla högst tre anföranden, varav det första fick räcka längst två minuter och vart och ett av andra och tredje anförandet längst en minut. Sedan våren 1987 gäller att efter det att statsrådet har lämnat ett frågesvar får det första anförandet från varje talare räcka längst två minuter och varje följande anförande längst en minut. Någon begränsning av antalet anföranden finns alltså inte längre.

De nya regler som prövas för *interpellationsdebatterna* innebär att antalet anföranden och längden på dessa begränsats. Det svarande statsrådet och interpellanten har rätt till högst tre anföranden vardera. Andra ledamöter som deltar i debatten har också rätt till tre anföranden om de anmält sig till debatten dagen före. Ej föränmäld talare kan yttra sig högst två gånger.

Statsrådets första anförande får räkna längst tio minuter, de därpå följande längst sex minuter. Interpellantens första anförande får räkna längst sex minuter och de övriga längst tre minuter. Detsamma gäller de föränmälda talarna. Ej föränmäld talare får tala längst sex minuter i sitt första anförande, längst tre minuter i sitt andra.

På kortare inlägg från statsråd (se 2 kap. 15 § RO), som i en interpellationsdebatt ej får överstiga tre minuter, får inte genmäle avges.

Som ett led i försöket rekommenderades anordnandet av fristående debatter i *aktuella ämnen*. Redan existerande regler möjliggjorde sådana debatter. Aktuella debatter har ägt rum vid ett par tillfällen under varje riksmöte av försöksperioden. De regler som gällt vid dessa debatter har fastställts vid varje tillfälle av talmannen efter samråd med partigruppernas företrädare i talmanskonferensen.

Inom ramen för försöket finns också möjligheten att anordna en *informationsstund* före frågestunden då statsråd redovisar viktigare regeringsbeslut för riksdagen. I anslutning till redovisningen kan frågor som gäller kompletterande sakupplysningar ställas. Statsråden har begagnat sig av denna möjlighet endast i begränsad utsträckning.

Motionerna

Några motioner som avser försöksverksamheten har inte väckts.

I fyra motioner som väckts under den allmänna motionstiden 1987 läggs fram olika förslag som gäller debattordningen i kammaren *m. m.*

I motion 1986/87:K301 av Hugo Hegeland (m) förordas en ändring i riksdagsordningens *regler om replikskiften*. Ett sätt att ändra på den stela debattformen i riksdagen vore enligt motionären att ge en ledamot rätt till omgående replik när denne direkt apostroferas eller kritiseras i pågående anförande av annan ledamot. En sådan replik skulle enligt motionen få avges omedelbart på föregående talares anförande och skulle vara mycket kort, t. ex. tio sekunder.

Enligt motion 1986/87:K303 av Filip Fridolfsson (m) skulle *applåder under kammardebatterna* vara ett välkommet inslag i riksdagsarbetet. Motionären anser att riksdagsordningen bör förtydligas så att det klart framgår att det är tillåtet för riksdagens ledamöter att applådera avslutade anföranden.

I motion 1986/87:K304 av Daniel Tarschys (fp) ifrågasätts om inte riksdagen bör ta i anspråk en *annan lokal än plenisalen för fråge- och interpellationsdebatterna*. Någon av de gamla kamrarna i östra riksdagshuset skulle enligt motionen kunna användas i stället. Motionären anser att plenisalen är för stor i förhållande till antalet deltagare i fråge- och interpellationsdebatterna. Det är enligt motionen inte nödvändigt för ledamöterna att ha egna platser i den lokal som används endast för fråge- och interpellationsdebatterna. I motionen hemställs att ett lokalbyte genomförs inom

ramen för en försöksverksamhet (yrkande 2) och att förvaltningsstyrelsen skall få i uppdrag att vidta nödvändiga praktiska arrangemang (yrkande 3).

En platsfördelning i plenisalen efter partitillhörighet skulle enligt motion 1986/87:K309 av Lars Tobisson (m) skänka debatten större livfullhet och åskådlighet. Det skulle, anför motionären, bli lättare att hålla kontakten inom en riksdagsgrupp och att där fördela uppgiften att ta till orda. Skillnader i närvaro mellan partierna skulle tydligt framgå. Likaså skulle partiernas uppträdande i voteringar bli mera överskådligt.

Utskottet

Utfallet av det försök med nya debattformer i riksdagen som pågått under valperioden 1985–1988 har enligt utskottet i huvudsak varit positivt. Aktualiteten hos de frågor som debatterats i riksdagen har blivit större. I många fall har händelser kunnat komma upp till debatt i riksdagen endast några få dagar efter det att de inträffat.

Frågeinstitutet har enligt utskottet i stort sett funnit sina former. Ett problem återstår och det är tidpunkten för frågestunden. Utskottet återkommer under hösten 1988 till denna fråga. Även de nya reglerna för interpellationsdebatterna har i huvudsak fungerat bra. Detsamma gäller den nya formen av fristående debatt i en särskild fråga. Enligt utskottet är det tillfredsställande att denna debattform har utnyttjats förhållandevis restriktivt. På så sätt har varje sådan debatt fått relativt stor tyngd och uppmärksamhet. Utskottet beklagar däremot att informationsstunder då statsråden lämnat information om viktigare regeringsbeslut ägt rum så sällan.

Utskottet föreslår att försöket med kammarens nya arbetsformer fortsätter under 1988/89 års riksmöte enligt samma regler som under 1987/88 års riksmöte. Lagförslag framläggs härom.

I motionerna finns förslag som syftar till att öka intresset för debatterna i riksdagen. I motion 1986/87:K301 föreslås att en ledamot skall ges rätt att omgående replikera då han eller hon blir apostroferad eller kritiserad i ett pågående anförande. Enligt motion 1986/87:K303 bör applåder uttryckligen tillåtas i riksdagsordningen. En bättre atmosfär för fråge- och interpellationsdebatterna skulle enligt motion 1986/87:K304 skapas om dessa hölls i någon av de gamla kammarsalarna. Motion 1986/87:K309 slutligen tar upp platsfördelningen i kammaren. Motionären ser vissa fördelar bl. a. från debattsynpunkt om ledamöterna placerades partivis i stället för valkretsvis.

De regler som för närvarande finns för genmäle avser avslutade anföranden. Stundom förekommer dock under pågående anförande att en ledamot eller ett statsråd som blivit apostroferad av talaren gör ett kort inlägg. Om det uppfattas av stenografen tas det till protokollet, eftersom det kan ha betydelse för förståelsen av det protokollerade anförandet.

Enligt utskottets uppfattning skulle i och för sig en viss ökad spontanitet och livaktighet i kammardebatterna vara önskvärd. Utskottet delar emel-

lertid folkstyrelsekommitténs uppfattning att det inte är regeländringar som behövs utan förändringar av ledamöters och statsråds uppträdande. En ökad närvaro och spontana bifallsyttringar skulle säkert skapa en bättre debattatmosfär. Likaså kunde det inte skada om en kortare replikväxling emellanåt utbröt under pågående anförande. Utskottet instämmer således i syftet med motionerna men ställer sig skeptisk till behovet av en reglering. Det får ankomma på talmannen att söka uppmuntra en utveckling i denna riktning. Motionerna K301 och K303 avstyrks.

Utskottet tror inte att en flyttning av vissa debatter till en mindre lokal skulle ha några påtagliga fördelar från debattsynpunkt. Däremot skulle det innebära vissa praktiska svårigheter. Även motion K304 yrkandena 2 och 3 avstyrks.

Platsfördelningen i den svenska riksdagen är av tradition annorlunda än i de flesta utländska parlament. En placering av ledamöterna partivis även hos oss skulle vara en markering av den framträdande roll som de politiska partierna numera spelar i riksdagen. En sådan placering skulle troligen ha vissa andra fördelar från kontakt- och debattsynpunkt som motionären pekar på. Någon tillräckligt stark opinion bland riksdagens ledamöter för att bryta den svenska riksdagens tradition finns emellertid inte. Motion K309 avstyrks.

Utskottsorganisationen

Motionerna

Ärendefördelningen mellan vissa utskott tas upp i några motioner.

Enligt motion 1986/87:K308 av Gunnar Biörck i Värmdö (m) bör beredningen av medborgarskapsfrågor flyttas från socialförsäkringsutskottet till konstitutionsutskottet. Motionären framhåller att medborgarskapet är grundläggande, bl. a. för både rättigheter, främst rösträtten, och för skyldigheter, såsom värnplikten.

Utskottsberedningen av de alkoholpolitiska frågorna tas upp i tre motioner.

Enligt motion 1986/87:K311 av Börje Stensson (fp) och Lars Ernestam (fp) är alkoholfrågorna i första hand socialpolitiska. Motionärerna anser att de alltid bör hänskjutas till socialutskottet.

I motion 1986/87:K312 av Nils Carlshamre m. fl. (m, s, fp, c, vpk) förordas att socialutskottet får huvudansvaret för beredning av alla alkoholpolitiska ärenden. Skatteutskottet skall emellertid enligt motionärerna ha ett avgörande inflytande på aspekter som gäller alkoholbeskattningen. Detta skulle enligt motionen uppnås genom att skatteutskottets yttrande inhämtas i fiskala och skattetekniska delfrågor.

Enligt motion 1986/87:K315, yrkande 1, av Daniel Tarschys (fp) har i samband med tidigare riksdagsbehandling anförts övertygande skäl för att föra över alkoholfrågorna från skatteutskottet till socialutskottet. Enligt motionären bör riksdagsordningen ändras så att enbart alkoholbeskattningen framdeles ankommer på skatteutskottet.

I samma motion, yrkande 2, hemställs att arbetsmiljöfrågorna bör föras

över från socialutskottet till arbetsmarknadsutskottet. Även om företagshälsovård och yrkesinspektion har ett naturligt samband med hälso- och sjukvården förefaller det rimligt, framhåller motionären, att ge arbetsmarknadsutskottet ett övergripande ansvar för de frågor som hör till arbetslivet i vid mening.

Ändrad benämning på jordbruksutskottet föreslås i motion 1987/88:K301 av Lars Ernestam och Anders Castberger (fp). Enligt motionen tar behandlingen av miljöfrågorna för varje år i anspråk en större del av handläggningstiden. Benämningen borde därför ändras till jordbruks- och miljöutskottet.

Utskottet

De *alkoholpolitiska frågorna* handläggs i dag av skatteutskottet. Förslag att föra över dessa frågor till socialutskottet har förts fram tidigare men avslagits av riksdagen (KU 1982/83:31). I tre nu aktuella motioner, 1986/87:K311 av Börje Stensson (fp) och Lars Ernestam (fp), 1986/87:K312 av Nils Carlshamre m. fl. (m, s, fp, c, vpk) och 1986/87:K315 av Daniel Tarschys (fp), yrkande 1, förordas nu på nytt en sådan överflyttning. Alkoholbeskattningen bör enligt motion K315 ligga kvar hos skatteutskottet. Enligt motion K312 bör även denna fråga följa med till socialutskottet, dock att yttrande bör inhämtas från skatteutskottet i "fiskala och skatte-tekniska frågor".

Enligt utskottet bör frågor som rör alkoholpolitiken i fortsättningen beredas av socialutskottet. Det är dock lämpligt att följa förslaget i motion K315 och låta alkoholskattefrågorna ligga kvar i skatteutskottet. Motionerna tillstyrks således i huvudsak.

I motion 1986/87:K315 yrkande 2 av Daniel Tarschys (fp) hemställs att *arbetsmiljöfrågorna* förs över från socialutskottet till arbetsmarknadsutskottet. Även om företagshälsovård och yrkesinspektion har ett naturligt samband med hälso- och sjukvården förefaller det motionären rimligt att ge arbetsmarknadsutskottet ett övergripande ansvar för de frågor som hör till arbetslivet i vid mening.

Frågan aktualiserades 1983 då frågor om arbetstid och semester flyttades från social- till arbetsmarknadsutskottet (KU 1982/83:31). Konstitutionsutskottet föreslog dock inte någon förändring beträffande beredningen av dessa frågor. Detta blev också riksdagens beslut.

Det starka sambandet mellan arbetsmiljöfrågorna och övriga arbetslivsfrågor gör enligt utskottet att beredningen av arbetsmiljöärendena bör flyttas från socialutskottet till arbetsmarknadsutskottet. Vid beredningen av frågor som rör företagshälsovård bör samråd ske med socialutskottet. Motionen tillstyrks således.

I motion 1986/87:K308 av Gunnar Björck i Värmdö (m) föreslås att beredningen av *medborgarskapsfrågorna* flyttas från socialförsäkringsutskottet till konstitutionsutskottet. Motionären framhåller att medborgarskapet är grundläggande, bl. a. för både rättigheter, främst rösträtten, och för skyldigheter, såsom värnplikten.

Medborgarskapslagstiftningen flyttades 1983 (KU 1982/83:31) från ar-

betsmarknadsutskottet till socialförsäkringsutskottet samtidigt med utlännings- och invandrarfrågorna. Konstitutionsutskottet uttalade i det sammanhanget att det i och för sig kunde anföras skäl för att medborgarskapslagstiftningen skulle beredas av konstitutionsutskottet. Utskottet ville emellertid ej motsätta sig flyttningen till socialförsäkringsutskottet och förutsatte att detta utskott inhämtar konstitutionsutskottets yttrande när det behandlar frågor inom medborgarskapsområdet som är av betydelse i grundlagssammanhang. Detta ställningstagande har sedan upprepats vid ett par tillfällen av konstitutionsutskottet.

Utskottet står fast vid sin tidigare ståndpunkt och avstyrker motionen.

I motion 1987/88:K301 av Lars Ernestam och Anders Castberger (fp) föreslås att *jordbruksutskottets benämning* ändras till jordbruks- och miljöutskottet. Motionärerna hänvisar bl. a. till att behandlingen av miljöfrågorna för varje nytt år tar allt större del av handläggningstiden.

Miljöfrågornas ökade vikt skulle möjligen ge anledning till diskussion av namnfrågan. Motionärens namnförslag är emellertid långt och otydligt. Motionen avstyrks.

JO-delegationens sammansättning

Motionen

Enligt motion 1987/88:K306 (vpk) bör fastslås i riksdagsordningen att JO-delegationen skall bestå av företrädare för samtliga i konstitutionsutskottet representerade partier. Det får enligt motionen prövas om detta är möjligt inom ramen för nuvarande angivna antal av sex ledamöter eller om det erfordras ett utökat antal ledamöter i delegationen.

Nuvarande regler

Konstitutionsutskottet utser inom 20 dagar från det att utskottet har blivit tillsatt en delegation, JO-delegation, bestående av sex ledamöter i utskottet. Delegationen skall, då riksdagens ombudsman påkallar det, samråda med ombudsman om arbetsordningen eller i andra frågor av organisatorisk art (RO 8.10.1). Val av ombudsman bereds av JO-delegationen, som därvid samråder med de av partigrupperna utsedda ledamöterna i talmanskonferensen (RO 8.10.2).

Utskottet

Ett genomförande av förslaget i motionen skulle enligt utskottet kräva en utökning av antalet ledamöter i delegationen. Härigenom skulle delegationens arbete försvåras. Utskottet vill erinra om att JO-delegationens förslag till nya ombudsmän skall för samråd underställas partigruppernas representanter i talmanskonferensen. Motionen avstyrks.

Utskottet hemställer

1. beträffande *omläggning av budgetåret*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:K17 yrkande 1 och 1987/88:K310, båda såvitt nu är i fråga,

2. beträffande *sista dagen för avlämnande av anslagspropositioner*

att riksdagen antar i *bilaga 1* intaget förslag till ändrad lydelse av 3 kap. 2 § riksdagsordningen,

3. beträffande *budgetpropositionens innehåll*
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. beträffande *beredningen av kompletteringspropositionen och andra ärenden med ekonomiskt-politiskt syfte*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:K16 yrkande 1 antar i *bilaga 1* intaget förslag till ändrad lydelse av 4 kap. 7 § riksdagsordningen,

5. beträffande *samlade debatter i budgetfrågor*
att riksdagen förklarar motion 1986/87:K304 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,

6. beträffande *försök med förändrad budgetprocess i övrigt*
att riksdagen godkänner vad utskottet uttalat,

7. beträffande *sammanläggning av finans- och skatteutskotten*
att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:K13 yrkande 2, 1987/88:K14, såvitt nu är i fråga, 1987/88:K16 yrkande 2 och 1987/88:K17 yrkande 3 avslår proposition 1987/88:22 såvitt avser förslagen om ändringar i

a) 4 kap. 3 § och 8 kap. 6 § regeringsformen,

b) 4 kap. 5 § riksdagsordningen,

c) tilläggsbestämmelserna 4.8.1 och 4.11.3 riksdagsordningen,

8. beträffande *riksdagens gransknings- och utvärderingsverksamhet*

att riksdagen förklarar motionerna 1987/88:K10 yrkande 5 och 1987/88:K31 yrkande 8, båda såvitt nu är i fråga, besvarade med vad utskottet anfört,

9. beträffande *organisationen av den statliga revisionen*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:K10 yrkande 5 och 1987/88:K31 yrkande 8, båda såvitt nu är i fråga,

10. beträffande *utjämning av höstens arbete*
att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1987/88:K10 yrkande 2 antar i *bilaga 1* intaget förslag om

a) ändrad lydelse av 4 kap. 8 och 11 §§ riksdagsordningen,

b) en ny tilläggsbestämmelse 4.8.2 riksdagsordningen,

11. beträffande *avlämnandet av propositioner på hösten*
att riksdagen avslår motion 1987/88:K313 yrkande 3,

12. beträffande en *uppdelning av den allmänna motionstiden*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K216, 1986/87:K316 och 1987/88:K304,

13. beträffande en *förlängning av den allmänna motionstiden*
att riksdagen avslår motion 1987/88:K432 yrkande 7,
14. beträffande *sammanträden under den allmänna motionstiden*
att riksdagen förklarar motion 1986/87:K310 besvarad med vad utskottet anfört,
15. beträffande *följdmotioner under den allmänna motionstiden*
att riksdagen förklarar motionerna 1987/88:K309 och 1987/88:K310, den senare såvitt nu är i fråga, besvarade med vad utskottet anfört,
16. beträffande *uppskovsförfarandet*
att riksdagen avslår motion 1987/88:K313 yrkande 1,
17. beträffande *ärendeanhopningen i slutet av våren och hösten*
att riksdagen avslår motion 1987/88:K313 yrkande 2,
18. beträffande *införande av fler sammanträdesfria veckor*
att riksdagen avslår motion 1987/88:K310, såvitt nu är i fråga;
19. beträffande *riksmötets avslutning*
att riksdagen avslår motion 1987/88:K312, såvitt nu är i fråga,
20. beträffande *undvikande av kvällsplenum*
att riksdagen förklarar motionerna 1987/88:K310 och 1987/88:K312, båda såvitt nu är i fråga, besvarade med vad utskottet anfört,
21. beträffande *fri motionsrätt under hela riksmötet*
att riksdagen avslår motion 1986/87:K208,
22. beträffande *begränsningar i motionsrätten*
att riksdagen avslår motion 1987/88:K302,
23. beträffande *följdmotionstiden*
att riksdagen avslår motion 1987/88:K218 yrkande 2,
24. beträffande *riksdagsarbetets planering och ledning*
att riksdagen förklarar propositionen, såvitt avser förslaget om en ny tilläggsbestämmelse 1.7.4, besvarad med vad utskottet anfört,
25. beträffande *motionsrätt på skrivelser*
att riksdagen med bifall till propositionen
- a) beslutar att tilläggsbestämmelserna 3.11.2 och 3.13.1 riksdagsordningen skall upphöra att gälla,
 - b) antar i *bilaga 1* intaget förslag om ändrad lydelse av 3 kap. 11 och 13 §§ samt 4 kap. 1 § riksdagsordningen,
26. beträffande *utskottens sammansättning*
att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:K10 yrkande 1, 1987/88:K11 yrkande 3, 1987/88:K14, såvitt nu är i fråga, 1987/88:K17 yrkande 4, och 1987/88:K202 yrkande 11 och med avslag på propositionen, såvitt avser förslagen om *dels* två nya paragrafer, 4 kap. 3 a och 3 b §§ riksdagsordningen, *dels* ändrad lydelse av tilläggsbestämmelsen 4.2.1 riksdagsordningen, godkänner vad utskottet uttalat,
27. beträffande *utskottsminoritets rätt att begära utredning*
att riksdagen med bifall till propositionen antar i *bilaga 1* intaget förslag till ändrad lydelse av 4 kap. 10 § riksdagsordningen samt förklarar motion 1986/87:K232 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anfört,

28. beträffande *utskottsminoritets rätt att begära lagrådsgranskning*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K206 yrkande 13, 1987/88:K202 yrkande 17 och 1987/88:K218 yrkande 3,

29. beträffande *fortsatt försök med nya arbetsformer i kammaren* att riksdagen antar i *bilaga 1* intaget förslag till ändrad lydelse av tilläggsbestämmelserna 6.1.3 och 6.2.3 riksdagsordningen,

30. beträffande *regler om replikskiften* att riksdagen avslår motion 1986/87:K301,

31. beträffande *applåder under kammardebätterna* att riksdagen avslår motion 1986/87:K303,

32. beträffande *annan lokal än plenisalen för fråge- och interpellationsdebatter*

att riksdagen avslår motion 1986/87:K304 yrkandena 2 och 3,

33. beträffande *platsfördelningen i plenisalen* att riksdagen avslår motion 1986/87:K309,

34. beträffande *beredningen av de alkoholpolitiska frågorna*

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:K311, 1986/87:K312 och 1986/87:K315 yrkande 1 antar i *bilaga 1* intaget förslag till ändrad lydelse av riksdagsordningens tilläggsbestämmelser 4.6.3 och 4.6.9, den senare såvitt nu är i fråga,

35. beträffande *beredningen av arbetsmiljöfrågorna* att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K315 yrkande 2 antar i *bilaga 1* intaget förslag till ändrad lydelse av tilläggsbestämmelserna 4.6.9, såvitt nu är i fråga, och 4.6.15 riksdagsordningen,

36. beträffande *beredningen av medborgarskapsfrågorna* att riksdagen avslår motion 1986/87:K308,

37. beträffande *jordbruksutskottets benämning* att riksdagen avslår motion 1987/88:K301,

38. beträffande *JO-delegationens sammansättning* att riksdagen avslår motion 1987/88:K306.

Stockholm den 31 maj 1988

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Wivi-Anne Cederqvist (s), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Anita Modin (s), Sören Lekberg (s), Börje Stensson (fp), Elisabeth Fleetwood (m), Torgny Larsson (s), Bengt Kindbom (c), Nils Berndtson (vpk) och Ulla Pettersson (s).

1. Omläggning av budgetåret (mom. 1)

Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "avstyrks motionerna" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet måste riksdagsledamöterna ha rimliga förutsättningar att fullgöra såväl funktionen som lagstiftare som uppgiften att aktivt delta i samhällsdebatter utanför riksdagen. Det måste också finnas utrymme för ledamöterna att tillgodose partimedlemmars och väljares berättigade krav på engagemang lokalt och regionalt.

Den nuvarande förläggningen av riksdagsåret försvårar på ett allvarligt sätt en sådan planering av riksdagsarbetet att de olika ovan angivna önskemålen kan tillgodoses. Det avgörande hindret mot en mera rationell och effektiv planering av riksdagsarbetet är budgetårets förläggning med alla de effekter detta har för allmän motionstid, propositionsavlämnande och riksdagens beredning av sakfrågorna. Fortsatta överväganden om riksdagens arbetsformer måste således också innefatta en omläggning av budgetåret. Motionerna tillstyrks.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *omläggning av budgetåret*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:K17 yrkande 1 och 1987/88:K310, båda såvitt nu är i fråga, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Organisationen av den statliga revisionen (mom. 9)

Anders Björck (m), Birgit Friggebo (fp), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp) och Elisabeth Fleetwood (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "I motionerna" och slutar med "är i fråga" bort ha följande lydelse:

Med hänsyn till det ansvar som riksdagen har enligt grundlagen för granskningen av rikets styrelse och förvaltning anser utskottet det naturligt att riksdagen också ges ett väsentligt större inflytande över den statliga förvaltningsrevisionen. Detta är för övrigt en ordning som tillämpas i de flesta jämförbara länder där den statliga revisionen betraktas som en naturlig och självklar uppgift för i första hand parlamentet. Frågan bör närmare övervägas i en utredning.

dels att moment 9 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

9. beträffande *organisationen av den statliga revisionen*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:K10 yrkande 5 och 1987/88:K31 yrkande 8, båda såvitt nu är i fråga, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Utskottens sammansättning (mom. 26)

KU 1987/88:43

Anders Björck (m), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Elisabeth Fleetwood (m) och Bengt Kindbom (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Som utskottet" och på s. 25 slutar med "för utskottsrepresentationen" bort ha följande lydelse:

Förslaget i propositionen innebär att ett parti eller en grupp av partier som har majoritet i kammaren inte kommer att förfoga över en majoritet i utskotten. I stället kommer vissa utskott att ha regeringsmajoritet, andra majoritet för oppositionen. Detta kan vara en nackdel från parlamentarisk synpunkt.

Normalt har alla partier som uppnått 4% av rösterna i riksdagsvalet också beretts plats i utskotten i förhållande till sin storlek. Detta har möjliggjorts genom att det parti som innehar regeringsmakten har ansett det värdefullt att även det parti som utgör en del av dess parlamentariska underlag också är representerat i utskotten. Vid de flesta tillfällen har för övrigt enighet kunnat uppnås om utskottens sammansättning efter partiöverläggningar.

Utskottet kan inte ansluta sig till den föreslagna metoden för utskottsval. Den rymmer allvarliga olägenheter och kan inte betraktas som val i egentlig mening. Riksdagsordningens nuvarande bestämmelser bör också i fortsättningen tillämpas.

dels att moment 26 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

26. beträffande *utskottens sammansättning*
att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:K10 yrkande 1, 1987/88:K11 yrkande 3, 1987/88:K14, såvitt nu är i fråga, 1987/88:K17 yrkande 4 och 1987/88:K202 yrkande 11 och med avslag på propositionen, såvitt avser förslagen om *dels* två nya paragrafer, 4 kap. 3 a och 3 b §§ riksdagsordningen, *dels* ändrad lydelse av tilläggsbestämmelsen 4.2.1 riksdagsordningen, godkänner vad utskottet uttalat.

4. Utskottens sammansättning (mom. 26)

Nils Berndtson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Det är" och på s. 25 slutar med "för utskottsrepresentationen" bort ha följande lydelse:

Det är enligt utskottet en riktig princip att det totala antalet utskottsplatser fördelas proportionellt mellan de riksdagspartier som uppnått 4% av rösterna i valet. I kommitténs förslag har denna princip omsatts i lagtext. Härigenom skapas en garanti för en rättvis utskottsrepresentation. Propositionen tillstyrks och motionerna avstyrks.

dels att moment 26 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

26. beträffande *utskottens sammansättning*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:K10 yrkande 1, 1987/88:K11 yrkande 3, 1987/88:K14, såvitt nu är i fråga, 1987/88:K17 yrkande 4 och 1987/88:K202 yrkande 11 antar propositionen, såvitt avser förslagen om *dels* två nya paragrafer, 4 kap. 3 a och 3 b §§, *dels* ändrad lydelse av tilläggsbestämmelsen 4.2.1 riksdagsordningen.

5. Utskottsminoritets rätt att begära lagrådsgranskning (mom. 28)

Anders Björck (m), Hans Nyhage (m) och Elisabeth Fleetwood (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar med "När det" och på s. 26 slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Det finns enligt utskottets uppfattning anledning att överväga om en minoritet i ett utskott i riksdagen skall ges ovillkorlig rätt att begära att lagrådet skall yttra sig över ett lagförslag. För att hindra en tänkbar fördröjningstaktik av en minoritet även då fog för lagrådsyttrande inte föreligger kan den ovillkorliga rätten att begära yttrande kombineras med ett krav att lagrådets yttrande skall avges inom en viss kortare tid, förslagsvis två veckor. Motionerna 1986/87: 206 och 1987/88: 202 såvitt nu är i fråga tillstyrks. När det gäller andra utredningar än lagrådsgranskning bör ingen förändring göras i nu gällande regler. Motion 1987/88:K218 yrkande 3 avstyrks.

dels att moment 28 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

28. beträffande *utskottsminoritets rätt att begära lagrådsgranskning*

att riksdagen med bifall till motionerna 1986/87:K206 yrkande 13 och 1987/88:K202 yrkande 17 och med avslag på motion 1987/88:K218 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Fortsatt försök med nya arbetsformer (mom. 29)

Nils Berndtson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar med "Frågeinstitutet har" och slutar med "framläggs härom" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet skulle det dock vara av värde att få pröva debattregler för fråge- och interpellationsdebatterna som ger ett något större utrymme för argumentering. För frågedebatternas del bör man återgå till den ordning som gällde före försöksverksamheten, dvs. att det första anförandet från varje talare får räcka längst tre minuter, det andra två minuter och de övriga en minut. Vad gäller interpellationsdebatterna, därest man inte återgår till vad som gällde före försöksverksamheten, bör i första hand prövas åtminstone en utökning av tiden för det första anförandet från varje talare till tio minuter. Utskottet avser att i början av nästa riksmöte framlägga förslag till ändrade bestämmelser.

29. beträffande *fortsatt försök med nya arbetsformer i kammaren* att riksdagen godkänner vad utskottet uttalat.

7. Annan lokal än plenisalen för fråge- och interpellationsdebatter (mom. 32)

Birgit Friggebo och Börje Stensson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "Utskottet tror" och slutar med "3 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet spelar lokalfrågan en roll för debattatmosfären. Därför bör på försök prövas att anordna frågestunder och interpellationsdebatter i någon av de gamla kammarsalarna. Motion K304 yrkandena 2 och 3 tillstyrks.

dels att moment 32 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

32. beträffande *annan lokal än plenisalen för fråge- och interpellationsdebatter* att riksdagen bifaller motion 1986/87:K304 yrkandena 2 och 3.

8. Beredningen av de alkoholpolitiska frågorna (mom. 34)

Anders Björck, Hans Nyhage och Elisabeth Fleetwood (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "Enligt utskottet" och slutar med "i huvudsak" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka såväl det nära sambandet mellan tillverknings- och beskattningsreglerna på alkoholområdet som beskattningsinstrumentets avgörande roll i alkoholpolitiken. Den nuvarande ärendefördelningen innebär en klar och praktisk gränsdragning och bör inte ändras. Motionerna avstyrks.

dels att moment 34 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

34. beträffande *beredningen av de alkoholpolitiska frågorna* att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K311, 1986/87:K312 och 1986/87:K315 yrkande 1.

9. JO-delegationens sammansättning (mom. 38)

Nils Berndtson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "Ett genomförande" och slutar med "Motionen avstyrks" bort ha följande lydelse:

Med de ökade arbetsuppgifter som JO-delegationen haft på senaste tiden har olägenheter av att inte samtliga i utskottet företrädde partier ingår i delegationen framträtt med större tydlighet. Enligt utskottet bör riksdagen ändra i riksdagsordningen så att det framgår att delegationen skall bestå av företrädare för alla partier i utskottet. Motionen tillstyrks.

dels att moment 38 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

KU 1987/88:43

38. beträffande *JO-delegationens sammansättning*
att riksdagen bifaller motion 1987/88:K306.

Särskilda yttranden

1. Budgetarbetet i riksdagen (mom. 6)

Nils Berndtson (vpk) anför:

Under försöket med förändrad budgetprocess bör utvecklingen följas så att inte finansutskottet blir ett överutskott, vilket inte är avsikten. Likaså bör man motverka risken att motioner utan budgetanknytning blir sämre behandlade genom den föreslagna motionsuppdelningen som för övrigt är svår att göra. Jag är också tveksam till den beredning som motionerna på ett visst område kommer att få under de år då den mer djupgående behandlingen av detta område inte äger rum.

Min tveksamhet gäller vidare möjligheten att talmanskonferensen redan tidigt under februari kan göra upp en behandlingsplan för olika områden med tanke på att motionstiden går ut i slutet av januari.

2. Utjämning av höstens arbete (mom. 10)

Birgit Friggebo och Börje Stensson (fp) anför:

Konsekvensen av detta förslag är att utskotten regelmässigt kommer att behöva starta sitt arbete under sommaren. Detta har flera nackdelar. Bl. a. kommer det att bli utomordentligt svårt att samla partigruppen till överläggningar. Därför är vi tveksamma till förslaget.

3. Fri motionsrätt under hela riksmötet (mom. 21)

Nils Berndtson (vpk) anför:

Jag har inte yrkat bifall till motion 1986/87:K208 av Oswald Söderqvist (vpk). Motionen aktualiserar dock frågan om det inte skulle vara befogat med en generösare tolkning av vad som avses med en sådan "händelse av större vikt" som utlöser motionsrätt enligt 3 kap. 15 § RO. Möjligheten att anordna särskilda debatter kring sådana händelser bör också beaktas i sammanhanget.

4. Utskottens sammansättning (mom. 26)

Wivi-Anne Cederqvist (s) anför:

I det demokratiska samhälle vi lever borde samtliga riksdagspartier som uppnått 4-procentsspärren genom lagreglering erhålla utskottsplatser i riksdagen genom proportionell fördelning.

Om ett riksdagsparti, som kommit in i riksdagen av "egen kraft" och

passerat 4-procentsspärren inte får rätt till några utskottsplatser skulle det innebära att det riksdagspartiet inte heller kan delta i t. ex. granskningen av regeringen och statsråden. Ett sådant parti får en sämre ställning och kan inte påverka utskottsbehandlingen av propositioner och motioner.

Riksdagens arbetsrytm skulle kraftigt störas om inte alla partiers ståndpunkt framgår av utskottsbetänkandena.

En proportionell fördelning av antalet utskottsplatser mellan de riksdagspartier som uppnått 4% av rösterna i valet skulle vara rättvis och demokratisk.

Det borde ligga i samtliga partiers intresse att lagreglera en princip för en rättvis utskottsrepresentation.

Lag om ändring i riksdagsordningen

Härigenom föreskrivs i fråga om riksdagsordningen¹

dels att tilläggsbestämmelserna 3.11.2 och 3.13.1 skall upphöra att gälla,
dels att 3 kap. 2, 11 och 13 §§, 4 kap. 1, 7, 8, 10 och 11 §§ samt tilläggsbestämmelserna 4.6.3, 4.6.9, 4.6.15, 6.1.3 och 6.2.3 skall ha följande lydelse,
dels att i riksdagsordningen skall införas en ny tilläggsbestämmelse 4.8.2 av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 kap.

2 §

Budgetåret börjar den 1 juli. Regeringen skall senast den 10 januari eller, om hinder möter till följd av nyligen inträffat regeringsskifte, snarast möjligt därefter avlämna proposition med förslag till statsbudget (budgetproposition) för det närmast följande budgetåret. Propositionen skall innehålla finansplan och nationalbudget. Regeringen skall avgiva särskilt förslag till slutlig reglering av statsbudgeten (kompletteringsproposition). Sådant förslag skall om hinder ej möter avlämnas före utgången av april månad.

Annan proposition angående anslag för det närmast följande budgetåret skall avlämnas senast den 10 mars såvida regeringen icke finner att propositionens behandling kan uppskjutas till följande riksmöte.

Annan proposition angående anslag för det närmast följande budgetåret skall avlämnas senast den 10 mars såvida regeringen icke finner att propositionens behandling kan uppskjutas till följande riksmöte. *Vid 1988/89 års riksmöte skall dock en sådan proposition avlämnas senast den 25 februari.*

Proposition med förslag om nytt eller väsentligen höjt anslag eller om sådana riktlinjer för viss statsverksamhet som avses i 9 kap. 7 § regeringsformen bör innehålla uppskattning av framtida kostnader för det ändamål som förslaget avser. Om förslag till anslag grundar sig på plan för längre tid än den för vilken anslaget har beräknats i propositionen, bör planen redovisas.

11 §

Utöver vad som följer av 10 § får motion med anledning av proposition avlämnas inom femton dagar från den dag då propositionen anmäldes i kammaren. I ärende som måste avgöras skyndsamt kan riksdagen, om den finner synnerliga skäl föreligga, på förslag av regeringen besluta om kortare motionstid. Riksdagen kan besluta att med högst tio dagar förlänga tiden för avlämnande av motion med anledning av proposition i vilken redovisas plan som avses i 2 § tredje stycket.

Motion får *i de fall som riksdagen föreskriver* väckas med anledning av skrivelse från regeringen

Motion får väckas *även* med anledning av skrivelse från regeringen. Därvid *tillämpas* bestämmelser-

¹ Riksdagsordningen omtryckt 1985:1068.

med redogörelse för viss verksamhet. Därvid äger bestämmelserna i första stycket motsvarande tillämpning.

na i första stycket, om inte annat följer av 19 §.

Vid beräkning av motionstid enligt denna paragraf kan bortses från dag som infaller under uppehåll i riksdagsarbetet en vecka eller längre tid under riksmöte.

13 §

Bestämmelserna i 11 och 12 §§ äger motsvarande tillämpning på motion med anledning av förslag av sådant riksdagens organ som avses i 8 §. Riksdagen kan föreskriva att motion får väckas också med anledning av redogörelse till riksdagen från sådant organ.

Bestämmelserna i 11 och 12 §§ tillämpas också på motion med anledning av förslag eller redogörelse av sådant riksdagens organ som avses i 8 §.

4 kap.

1 §

Proposition, motion samt förslag och redogörelse från riksdagsorgan som sägs i 3 kap. 8 § skall för beredning hänvisas till utskott. Detsamma skall gälla ansökan som åsyftas i 3 kap. 18 § och som talmannen har anmält i kammaren samt skrivelse från regeringen med redogörelse för viss verksamhet.

Proposition, annan skrivelse än som avses i 2 kap. 10 § andra stycket regeringsformen eller som innebär återkallelse av proposition, motion samt förslag och redogörelse från riksdagsorgan som avses i 3 kap. 8 § skall för beredning hänvisas till utskott. Detsamma skall gälla ansökan som åsyftas i 3 kap. 18 § och som talmannen har anmält i kammaren.

Innan ärende hänvisas till utskott skall det bordläggas vid sammanträde med kammaren, om kammaren icke beslutar omedelbar hänvisning.

4.6.3

Skatteutskottet skall, utöver sina uppgifter enligt 5 § andra stycket, bereda ärenden om taxering, upp- börd och folkbokföring samt ärenden om alkoholhaltiga varor.

Skatteutskottet skall, utöver sina uppgifter enligt 5 § andra stycket, bereda ärenden om taxering, upp- börd och folkbokföring.

4.6.9

Socialutskottet skall bereda ärenden som rör omsorger om barn och ungdom, omsorger om äldre och handikappade, åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor. Det skall även bereda ärenden om stöd åt barnfamiljer, arbetsmiljö, hälso- och sjukvård samt sociala ärenden i övrigt.

Socialutskottet skall bereda ärenden som rör omsorger om barn och ungdom, omsorger om äldre och handikappade, åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor. Det skall även bereda ärenden om alkoholpolitiska åtgärder, stöd åt barnfamiljer, hälso- och sjukvård samt sociala ärenden i övrigt.

4.6.15

Arbetsmarknadsutskottet skall bereda ärenden om arbetsmarknadspolitik, regionalpolitik, arbetsrätt, arbetstid, semester, statlig personalpolitik samt jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet.

Arbetsmarknadsutskottet skall bereda ärenden om arbetsmarknadspolitik, regionalpolitik, arbetsrätt, arbetstid, semester, *arbetsmiljö*, statlig personalpolitik samt jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet.

7 §

Annat ärende än budgetpropositionen får delas mellan två eller flera utskott endast om särskilda skäl föranleder det.

Annat ärende än budgetpropositionen får delas mellan två eller flera utskott endast om särskilda skäl föranleder det. *Vid 1988/89 års riksmöte får ej kompletteringspropositionen och andra ärenden med ekonomiskt-politiskt syfte delas.*

8 §

Utskott skall avgiva betänkande i ärende som här hänvisats till utskottet och som ej har återkallats. Utskott kan dock överflytta ärende till annat utskott, om detta samtycker därtill, eller överenskomma med ett eller flera utskott att de skall bereda ärendet gemensamt genom deputerade i sammansatt utskott. Sådant utskott avgiver betänkande till riksdagen.

Betänkande i ärende vars behandling har uppskjutits från en valperiod för riksdagen till nästa skall avgivas av utskott som har tillsatts av den nyvalda riksdagen.

Betänkande i ärende vars behandling har uppskjutits från ett riksmöte till nästa inom samma valperiod skall avgivas före den 1 november. Riksdagen kan dock besluta att betänkande i sådant ärende får avgivas även efter denna tidpunkt.

Utskott skall till anmälan till kammaren av vilande beslut som sägs i 3 kap. 16 § foga yttrande i ärendet.

Har lagförslag vilat enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen, skall utskottet avgiva nytt betänkande i ärendet.

4.8.2

Beslut om att betänkande får avgivas efter utgången av oktober i ärende, vars behandling har uppskjutits från ett riksmöte till nästa inom samma valperiod, fattas på framställning av det utskott till vars handläggning ärendet hör. Utskottet skall inhämta yttrande från talmanskonferensen.

10 §¹

Statlig myndighet skall lämna upplysningar och avgiva yttrande, då utskottet begär det om ej annat följer av 12 § andra stycket. Sådan skyldighet åligger dock ej regeringen. Myndighet som ej lyder under riksdagen kan hänskjuta begäran från utskott till regeringens avgörande.

Begär minst en tredjedel av ledamöterna i ett utskott vid behandlingen av ett ärende att upplysningar eller yttrande skall inhämtas från myndighet som avses i första stycket, skall utskottet föranstalta om detta, såvida det icke finner att därmed förenat dröjsmål med ärendets behandling skulle leda till avsevärt men.

Begär minst en tredjedel av ledamöterna i ett utskott vid behandlingen av ett ärende att upplysningar eller yttrande skall inhämtas från myndighet som avses i första stycket, skall utskottet föranstalta om detta, såvida det icke finner att därmed förenat dröjsmål med ärendets behandling skulle leda till avsevärt men. *Utskottet skall i sitt betänkande i ärendet redovisa skälen till att en sådan begäran om upplysningar eller yttrande har avslagits.*

Konstitutionsutskottet får icke avgiva förklaring, att 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen icke är tillämpligt i fråga om visst lagförslag, utan att lagrådet har yttrat sig i saken.

11 §

Utskott får sammanträda också under tid då riksmöte icke pågår, om *dess uppgifter* kräver det.

Utskott *skall* sammanträda också under tid då riksmöte icke pågår, om *riksdagsarbetet* kräver det.

6.1.3²

Vid 1987/88 års riksmöte skall följande tillämpas.

När ett statsråd besvarar en interpellation får svaret lämnas i ett anförande som räcker längst tio minuter. Statsrådet kan därutöver få ordet för ytterligare två anföranden i interpellationsdebatten om vardera längst sex minuter.

Interpellanten kan få ordet för högst tre anföranden, varav det första får räkna längst sex minuter och övriga två längst tre minuter. Detsamma gäller för de ledamöter som senast dagen före det sammanträde då svaret skall lämnas har anmält att de önskar ordet vid överläggningen.

Andra talare kan få ordet för högst två anföranden, varav det första får räkna längst sex minuter

Vid 1988/89 års riksmöte skall följande tillämpas.

När ett statsråd besvarar en interpellation får svaret lämnas i ett anförande som räcker längst tio minuter. Statsrådet kan därutöver få ordet för ytterligare två anföranden i interpellationsdebatten om vardera längst sex minuter.

Interpellanten kan få ordet för högst tre anföranden, varav det första får räkna längst sex minuter och övriga två längst tre minuter. Detsamma gäller för de ledamöter som senast dagen före det sammanträde då svaret skall lämnas har anmält att de önskar ordet vid överläggningen.

Andra talare kan få ordet för högst två anföranden, varav det första får räkna längst sex minuter

¹ Senaste lydelse 1987:1299.

² Senaste lydelse 1987:723.

och det andra längst tre minuter.

Kortare inlägg från statsråd som avses i 2 kap. 15 § får i en interpellationsdebatt ej överstiga tre minuter. På sådana inlägg får inte avges genmäle.

och det andra längst tre minuter.

Kortare inlägg från statsråd som avses i 2 kap. 15 § får i en interpellationsdebatt ej överstiga tre minuter. På sådana inlägg får inte avges genmäle.

6.2.3¹

Vid 1987/88 års riksmöte skall följande tillämpas i stället för tilläggsbestämmelse 6.2.2.

Frågor besvaras vid en frågestund varje torsdag som riksdagen sammanträder. Vid denna frågestund besvaras frågor som har ingivits till kammarkansliet senast kl. 13 under tisdagen i samma vecka.

Om arbetsförhållandena i riksdagen kräver det får talmannen besluta att frågesvar skall lämnas på annan dag än torsdagen. Talmannen får även besluta att en fråga skall besvaras tillsammans med en interpellation.

Meddelande om när en fråga skall besvaras skall anslås senast kl. 14 dagen före sammanträdet och tas upp på föredragningslistan.

Efter det att statsrådet har lämnat ett frågesvar får det första anförandet från varje talare räcka längst två minuter och varje följande anförande längst en minut. När ett statsråd besvarar en fråga tillsammans med en interpellation tillämpas de regler om anföranden som gäller för interpellationer.

En fråga som inte besvaras på dag som avses i andra eller tredje stycket förfaller, om inte den ledamot som ingivit frågan, senast kl. 13 följande tisdag meddelar kammarkansliet att frågan skall kvarstå till nästa frågestund.

Vid frågestund får talmannen utan hinder av tilläggsbestämmelse 2.15.4 anvisa plats i plenisalen från vilken talare skall yttra sig.

Vid 1988/89 års riksmöte skall följande tillämpas i stället för tilläggsbestämmelse 6.2.2.

Frågor besvaras vid en frågestund varje torsdag som riksdagen sammanträder. Vid denna frågestund besvaras frågor som har ingivits till kammarkansliet senast kl. 13 under tisdagen i samma vecka.

Om arbetsförhållandena i riksdagen kräver det får talmannen besluta att frågesvar skall lämnas på annan dag än torsdagen. Talmannen får även besluta att en fråga skall besvaras tillsammans med en interpellation.

Meddelande om när en fråga skall besvaras skall anslås senast kl. 14 dagen före sammanträdet och tas upp på föredragningslistan.

Efter det att statsrådet har lämnat ett frågesvar får det första anförandet från varje talare räcka längst två minuter och varje följande anförande längst en minut. När ett statsråd besvarar en fråga tillsammans med en interpellation tillämpas de regler om anföranden som gäller för interpellationer.

En fråga som inte besvaras på dag som avses i andra eller tredje stycket förfaller, om inte den ledamot som ingivit frågan, senast kl. 13 följande tisdag meddelar kammarkansliet att frågan skall kvarstå till nästa frågestund.

Vid frågestund får talmannen utan hinder av tilläggsbestämmelse 2.15.4 anvisa plats i plenisalen från vilken talare skall yttra sig.

Denna lag träder i kraft den 1 september 1988.

¹ Senaste lydelse 1987:723.

